

*Prečo
na
manželstve
záležití*

Tridsať
záverov
spoločenskovedných
výskumov

Institute for American Values
National Marriage Project

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku

INŠTITÚT PRE ĽUDSKÉ PRÁVA
A RODINNÚ POLITIKU

Prečo na manželstve záleží

Tridsať
záverov
spoločenskovedných
výskumov

Súhrnná správa odborníkov na rodinu

Institute for American Values
National Marriage Project

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku

AUTOROM TEJTO SÚHRNNEJ SPRÁVY je skupina odborníkov na rodinu pod vedením W. Bradford Wilcoxa z University of Virginia. Sponzorom tejto správy je Centrum pre výskum manželstva a rodiny pri Inštitúte pre americké hodnoty (Institute for American Values) a Národný projekt na podporu manželstva (National Marriage Project) pri University of Virginia. Poďakovanie sponzorov za podporu tohto projektu patrí nadáciám The Lynde and Harry Bradley Foundation, The William H. Donner Foundation a nadácii Fieldstead and Company.

Slovenské vydanie vyšlo s láskavým dovolením Inštitútu pre americké hodnoty.

© 2011, Institute for American Values.

Žiadnu časť tohto diela nie je možné reprodukovat' bez súhlasu Inštitútu pre americké hodnoty.

Prvé vydanie 2002. Druhé vydanie 2005. Tretie vydanie 2011.

Názov anglického originálu: *Why Marriage Matters, Third Edition: Thirty Conclusions from the Social Sciences*

Prečo na manželstve záleží. Tridsať záverov spoločenskovedných výskumov.

© 2015, Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z.

Všetky práva slovenského prekladu vyhradené pre Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z.

Prvé slovenské vydanie 2015.

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z.

Sadová 206, 900 41 Rovinka, Slovenská republika

Web: www.hfi.sk

E-mail: hfi@hfi.sk

Fotka na obálke: © Timotej Križka

Preklad: © Marek Hrubčo

Jazyková úprava: Anna Fodorová

ISBN 978-80-971738-1-4

Obsah

Predhovor k slovenskému vydaniu	9
Autori	10
Úvod	12
Päť nových tém	14
Niekoľko slov k efektu selekcie	17
Naše kľúčové zistenia	19
Tridsať záverov v kocke	20
Tridsať záverov	22
Rodina	22
Ekonomika	35
Fyzické zdravie a dlhovekosť	42
Duševné zdravie a emocionálna rovnováha	50
Kriminalita a domáce násilie	55
Záver	62
Príloha: grafy	65
Odkazy	68

Predhovor k slovenskému vydaniu

Skupina amerických výskumníkov pod vedením W. B. Wilcoxa zhromaždila množstvo vedeckých poznatkov o rodine, ktoré zosumarizovala do tridsiatich téz. Zamerali sa najmä na oblasti ako ekonomika, vzťahy, fyzické a psychické zdravie, kriminalita a domáce násilie. Skúmajú, aký vplyv na tieto oblasti majú rôzne formy rodinného usporiadania – manželstvo, kohabitácia, neúplné rodiny, či zložené domácnosti. Ich zistenia potvrdzujú, že manželstvo je aj v dnešnej dobe inštitúciou, na ktorej naozaj záleží.

Vedecké štúdie, z ktorých autori vychádzajú, pochádzajú najmä zo Spojených štátov amerických a čiastočne z krajín západnej Európy. Iste, každá krajina je v niečom špecifická. Napriek tomu platí, že rodinné trendy na Slovensku sa do značnej miery podobajú tým v západných krajinách a s odstupom času ich kopírujú. Preto je publikácia *Prečo na manželstve záleží* aktuálna aj pre slovenského čitateľa.

Na Slovensku prebieha diskusia o manželstve a rodine. Dúfame, že publikácia *Prečo na manželstve záleží* prinesie nové poznatky do tejto diskusie, ako aj inšpirácie pre odbornú i širšiu verejnosť na Slovensku.

Patrik Daniška

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z.

Autori

W. BRADFORD WILCOX je docentom sociológie a riaditeľom Národného projektu na podporu manželstva (National Marriage Project) na University of Virginia.

JARED R. ANDERSON je asistentom a vedeckým pracovníkom v oblasti výskumu a terapie manželstiev a rodín na Kansas State University.

WILLIAM DOHERTY je profesorom rodinnej sociálnej práce a riaditeľom Občianskeho profesionálneho centra (Citizen Professional Center) na University of Minnesota.

DAVID EGGBEEN je docentom a vedeckým pracovníkom pre výskum v oblasti sociálneho rozvoja na Pennsylvania State University.

CHRISTOPHER G. ELLISON je profesorom sociálnych vied na University of Texas v San Antoniu.

WILLIAM GALSTON je predsedom inštitútu Ezra K. Zilkha a vedúcim vedeckým pracovníkom v oblasti správy a verejných politik na Brookings Institution.

NEIL GILBERT je profesorom sociálnej práce na Fakulte sociálnej práce profesora Miltiona Chernina v Berkeley a členom rady riaditeľov Centra sociálnych politik pre deti a mladistvých na University of California.

JOHN GOTTMAN je emeritným profesorom psychológie na University of Washington.

RON HASKINS je vedúcim vedeckým pracovníkom Programu ekonomických štúdií, členom rady riaditeľov Centra pre výskum detí a rodiny na Brookings Institution a vedúcim konzultantom Nadácie Annie E. Casey.

ROBERT I. LERMAN je vedeckým pracovníkom v Urban Institute a profesorom ekonómie na American University.

LINDA MALONE-COLÓN je vedúcou odborou psychológie a výkonnou riaditeľkou Národného centra pre afroamerické manželstvá a rodičovstvo na Hampton University.

LOREN MARKS je alumni profesorkou Kathryn Norwood a Claude Fussell a docentkou pre výskum rodiny na Louisiana State University.

ROB PALKOVITZ je profesorom pre výskum v oblasti sociálnej práce a rodinných politík na University of Delaware.

DAVID POPENOE je emeritným profesorom sociológie na Rutgers University.

MARK D. REGNERUS je docentom sociológie na University of Texas v Austine.

SCOTT STANLEY je profesorom a členom rady riaditeľov Centra sociálnych politík pre manželstvá a rodiny na University of Denver.

LINDA WAITE je Lucy Flower profesorkou sociológie na University of Chicago.

JUDITH WALLERSTEIN je bývalou externou odbornou spolupracovníčkou Vysokej školy sociálnych štúdií na University of California v Berkeley.

Úvod

V DRUHEJ POLOVICI 20. STOROČIA boli najväčšou hrozbou pre americké manželstvá rozvody. Klinické štúdie, akademické články aj populárna literatúra sa preto venovala predovšetkým vplyvu rozvodov na život detí. Medzi kľúčové publikácie z tohto obdobia patrí priekopnícka kniha Judith Wallerstein *Nečakané dedičstvo rozvodu (The Unexpected Legacy of Divorce)*. Do verejnej diskusie výrazne zasiahla aj ocenená monografia Sary McLanahan a Garyho Sandefura *Aké to je vyrastať s jedným rodičom (Growing Up with a Single Parent)* alebo pozoruhodný článok Barbary Dafoe Whitehead v časopise *Atlantic*, *Dan Quayle mal pravdu (Dan Quayle Was Right)*.

V kontexte rozvodovej revolúcie 70-tych rokov bol práve rozvod najpravdepodobnejšou príčinou erózie kvality rodinného života v druhej polovici 20. storočia. Dnes už to tak nie je. Rozvodovosť dosiahla svoj vrchol začiatkom 80-tych rokov a odvtedy klesá, pričom pravdepodobnosť, že dnešné deti budú vyrastať s oboma rodičmi je v skutočnosti vyššia než u detí počas vrcholiacej rozvodovej revolúcie (Graf 1). Rozvodovosť manželských párov s deťmi medzitým klesla takmer na úroveň pred rozvodovej revolúcie, keď 23 % párov, ktoré vstupovali do manželstva začiatkom 60-tych rokov, sa rozviedlo pred dovŕšením desiateho roku života prvého dieťaťa. V polovici 90-tych rokov sa toto číslo pohybovalo tesne nad úrovňou 23 %.

Dnes je nárast počtu kohabitujúcich párov (pozn.: ide o páry, ktoré žijú v spoločnej domácnosti v intímnom vzťahu bez manželstva) s deťmi najväčšou, no zároveň pomerne málo známou hrozbou pre kvalitu a stabilitu života detí. Vzhľadom na popularitu kohabitujúcich párov, ktorých počet vzrástol od roku 1970 štrnásťnásobne, sú dnešné deti častejšie vystavené kohabitujúcim domácnostiam než rozvodom svojich rodičov (Graf 2).¹

Približne 24 % detí v Spojených štátoch sa rodí kohabitujúcim párom, čo znamená, že v kohabitujúcich domácnostiach dnes žije viac detí než v rodinách slobodných matiek.² Ďalších 20 % detí žije počas neskorších rokov detstva v kohabitujúcich domácnostiach s dospelou osobou, pričom táto osoba s nimi nie je v žiadnom príbuzenskom vzťahu, a to veľmi často po rozpade pôvodného manželstva.³ To znamená, že viac než štyri z desiatich detí sú nejakým spôsobom vystavené kohabitácii. To je jeden z dôvodov, prečo inštitúcia manželstva už nemá taký výrazný vplyv na americké rodiny ako počas väčšej časti našich dejín. Kohabitácia sa stala silnou alternatívou a konkurenciou manželstvu.

Preto sa tretie vydanie súhrnnej správy *Prečo na manželstve záleží* z veľkej časti zaoberá vplyvmi kohabitácie na dnešné manželstvo, rodinný život a dobro detí. Správa sa venuje aj otázkam, ktorým sa prvé dve vydania venovali menej. Sumarizuje rozsiahle množstvo výskumov v oblasti vplyvu rozvodov, nevlastných a neúplných rodín s jedným rodičom na deti, dospelých aj širšie spoločnosť. Cieľom súhrnnej správy je zhrnúť aktuálne výskumy v oblasti rodiny do stručnej a prehľadnej podoby, vďaka čomu sa z nej môže stať užitočná príručka pre tvorcov politík, vedcov, občianskych aktivistov, náboženských lídrov, odborníkov, aj pre širšiu verejnosť, ktorá má záujem hlbšie pochopiť dôležitosť manželstva v dnešnej spoločnosti.

Päť nových tém

- 1. Život v kohabitujúcich domácnostiach prospieva deťom menej v porovnaní s prostredím nenarušenej (intact) rodiny založenej na manželstve.* Z mnohých hľadísk, vrátane spoločenského, psychologického aj vzdelanostného dosahujú deti v kohabitujúcich domácnostiach výrazne horšie výsledky než deti z nenarušených rodín. Výkonnosť detí z kohabitujúcich domácností je porovnateľná s deťmi z neúplných rodín (rodín s jedným rodičom). Pokiaľ ide o zneužívanie detí, z výsledkov nedávnej celoštátnej štúdie vyplýva, že deti z kohabitujúcich domácností sú obvykle podstatne viac vystavené fyzickému, sexuálnemu a emocionálnemu zneužívaniu v porovnaní s deťmi z rodín manželov alebo z rodín s jedným rodičom (Graf 3). Deťom z kohabitujúcich domácností sa v porovnaní s deťmi z rodín s jedným rodičom darí konzistentne lepšie len v ekonomickej sfére.
- 2. Nestabilita rodiny vo všeobecnosti škodí deťom.* V uplynulých rokoch sa odborníci zaoberali otázkou, aký vplyv majú na deti zmeny týkajúce sa vzniku a skončenia manželstva, kohabitácie a neúplnej rodiny. Podľa výsledkov tejto správy sú tieto zmeny (najmä, ak sú viacnásobné) spojené s horšími výsledkami detí v škole, poruchami správania, používaním drog, pocitom osamelosti a podobne. To znamená, že nie je dôležitá iba správna štruktúra rodiny a režim, ktorý je v nej zavedený, ale aj stabilita rodiny ako takej. Výskum naznačuje, že deti, ktoré sa rodia do manželstiev, sú obvykle menej vystavené rôznym formám rodinnej nestability a rizikám, ktoré nestabilita predstavuje pre ich emocionálny, spoločenský a vzdelanostný rozvoj.
- 3. Prostredie amerických rodín je čoraz nestabilnejšie* (Graf 4).⁴ Podľa sociológa Andrew Cherlina, Američania čoraz rýchlejšie „nastupujú a vystupujú z kolotoča intímnych vzťahov“.⁵ Kolotoč vzťahov sa točí

najrýchlejšie v prípade kohabitujúcich párov, dokonca aj kohabitujúcich párov, ktoré majú deti. Napríklad riziko rozpadu kohabitujúceho páru pred dovŕšením 12. roku života ich dieťaťa je dvojnásobne vyššie v porovnaní s párom, ktorý je zosobášený (Graf 5). Jednou z kľúčových príčin, prečo deti žijú v čoraz turbulentnejšom prostredí je skutočnosť, že čoraz viac detí sa rodí a vyrastá v kohabitujúcich domácnostiach, ktoré sú oproti manželstvám podstatne krehkejšie.

4. *Rastúca nestabilita amerického rodinného života, okrem iného, zvyšuje pravdepodobnosť, že čoraz viac dospelých aj detí bude žiť v takzvaných „zložených domácnostiach“ („complex households“).* Sú to domácnosti, v ktorých deti a dospelí žijú spoločne s rôznymi inými osobami – nevlastní súrodenci (s jedným alebo žiadnym spoločným biologickým rodičom), nevlastní rodičia, nevlastné deti alebo s osobami bez akéhokoľvek príbuzenského vzťahu. Výskum vplyvu zložených domácností na deti je v začiatkoch, no prvé výsledky nie sú povzbudivé. Napríklad jedným z nepriaznivých indikátorov je plodnosť s viacerými partnermi (multiple-partner fertility), keď rodičia majú milostný vzťah a plodia deti s viac než jedným partnerom. Deti pochádzajúce z takýchto vzťahov majú obvykle horší vzťah s rodičmi, poruchy správania, zdravotné problémy a obvykle zaostávajú v škole, a to aj po očistení o rasové, vzdelanostné alebo ekonomické faktory. Život dospelých aj detí sa tak stáva nielen čoraz komplexnejší, ale aj zložitejší, keďže čoraz viac rodičov nedokáže vstúpiť do manželstva, alebo v ňom zotrvať.
5. *Odklon od manželstva osobitne postihuje manuálne pracujúcich (working-class) a chudobné komunity.* Nedávne rozšírenie kohabitácie, nemanželských detí, nestability a zloženosti rodín sa v Spojených štátoch nevyvíja rovnomerne. Prvé náznaky tohto vývoja sa najprv objavili v chudobných komunitách v 70-tych a 80-tych rokoch minulého storočia a v súčasnosti dochádza k rozšíreniu tohto trendu medzi manuálne

pracujúcich a nižšiu strednú vrstvu. Zdá sa, že v bohatších a vzdelanejších komunitách sa inštitúcia manželstva naopak posilňuje. Výsledkom tohto vývoja je, že kým začiatkom 80-tych rokov deti z vysokoškolsky vzdelaných rodín zažívali stabilizáciu rodinného života, ekonomicky slabšie domácnosti vytvárali čoraz nestabilnejšie rodinné prostredie pre svoje deti (Graf 6). Tento záver možno zovšeobecniť: odlišný vývoj viedol v Spojených štátoch k „oddeleným a nerovnomerne sa vyvíjajúcim rodinným režimom, pričom vysoko vzdelané a bohaté komunity profitovali zo silných a stabilných rodín, zatiaľ, čo zvyšná časť populácie vyrastala v nestabilnejších, nepokojnejších a horšie fungujúcich domácnostiach.“⁶

Autori tejto správy si uvedomujú, že sociológia dokáže lepšie overiť, či sú určité tvrdenia *pravdivé alebo nie*, než vypátrať skutočné *príčiny*, prečo sú veci práve tak, a nie inak. Autori teda môžu s podstatne väčšou mierou istoty skonštatovať, že manželstvo je spojené s množstvom zásadných spoločenských dober, než tvrdiť, že manželstvo je jedinou alebo hlavnou príčinou týchto dober.

Niekoľko slov k efektu selekcie

Každý dobrý výskum sa pri skúmaní určitého javu usiluje vylúčiť efekt selekcie, resp. vylúčiť rozdiely vopred prítomné u osôb, ktoré sa ženía/vydávajú/kohabitujú, alebo, ktoré sa rozvádžajú. Vedie rozvod k chudobe, alebo je to tak, že chudobní ľudia sa zvyknú viac rozvádžať? Vedci sa rôznym spôsobom snažia rozlišovať medzi kauzálnym vzťahom a koreláciou dvoch javov. Štúdie obsiahnuté v tomto texte z väčšej časti vychádzajú z celoštátnych reprezentatívnych vzoriek, ktoré zohľadňujú aj iné faktory reálne ovplyvňujúce výsledok ako je napríklad rasa, vzdelanie alebo príjem. Vedci v mnohých prípadoch (hoci nie vo všetkých) používajú tzv. longitudinálne výskumy, ktoré dlhodobo sledujú správanie jednotlivcov, pokiaľ ide o uzatváranie manželstiev, rozvody alebo zotrúvanie v slobodnom stave, čo nás uisťuje v kľúčovom tvrdení, že na manželstve záleží. V prípadoch, keď dôkazy jasne nasvedčujú, že manželstvo *zvyšuje* blahobyt, formulujeme závery práve týmto spôsobom. Sme však opatrnejší v prípadoch, keď manželstvo pravdepodobne má určitý dôsledok, no jeho kauzálny vzťah k manželstvu sa nedá ľahko preukázať.

Uvedomujeme si, že aj pri vylúčení náhodného zdôvodňovania rôznych fenoménov manželstvom, rozvodom alebo neúplnou rodinou, musia vedci počítať aj s inými faktormi, ktoré môžu určitý fenomén spôsobovať. Názory rozumne uvažujúcich sociológov sa môžu líšiť a aj sa líšia, pokiaľ ide o existenciu a relevantnosť efektu selekcie, ako aj mieru, v akej medzi manželstvom a lepšími spoločenskovednými výsledkami pretrúva kauzálny vzťah.

Spoločenské vedy však napredujú, aj v metodike očisťovania výsledkov od efektu selekcie. Táto správa, napríklad, vychádza aj z troch štúdií o rozvodoch, ktoré sledovali jednovaječné a dvojevaječné dvojčky v Austrálii a Virgínii, s cieľom zistiť, aký vplyv mali na vývoj detí genetické faktory, a aký bol reálny vplyv samotného rozvodu. Metodologické inovácie ako je táto,

spolu s analýzami ekonometrických modelov, nám v niektorých prípadoch umožňujú priradiť výsledkom vyššiu mieru spoľahlivosti pri uvádzaní štruktúry rodiny do kauzálneho vzťahu.

Odklon od noriem nenarušeného manželstva nevyhnutne neškodí väčšine osôb, ktoré sú týmto odklonom dotknuté.⁷ Hoci kohabitácia znamená zvýšené riziko negatívnych psychologických a spoločenských javov u detí, neznamená to, že každé dieťa vystavené kohabitácii bude postihnuté. Napríklad, podľa jednej celoštátnej reprezentatívnej štúdie zameranej na deti vo veku 6-11 rokov iba 16 % detí vyrastajúcich v kohabitujujúcej domácnosti zaznamenalo vážne emocionálne problémy. No i tak je toto percento vyššie v porovnaní s deťmi z rodín zosobášených biologických, či adoptívnych rodičov, u ktorých sa toto číslo pohybuje na úrovni 4 %.⁸

Hoci manželstvo je spoločenským dobrom, nie všetky manželstvá sú si rovné. Výskum, napríklad, vo všeobecnosti nepodporuje tvrdenie, že by opätovný vstup do manželstva bol lepším riešením z hľadiska výchovy detí pre rozvedenú matku, ktorá dieťa vychováva sama.⁹ Nešťastné manželstvá neprinášajú také výhody ako bežné manželstvo.¹⁰ Rozvod alebo odluka umožňuje deťom nájsť dôležité útočiská v prípade prítomnosti násillia v rodine, alebo pri veľmi konfliktných manželstvách. Rodiny, komunity a tvorcovia politík, ktorí sa hlbšie zaujímajú o spravodlivejšie rozdelenie dohier vyplývajúcich z manželstva, musia urobiť oveľa viac, než iba odrádzať ľudí od rozvodov.

Na druhej strane sme však presvedčení, že kvalitný spoločenskovedný výskum je napriek svojim obmedzeniam lepším sprievodcom pre tvorcov sociálnych politík ako neinformovaný názor alebo predsudok. Táto správa predstavuje náš najlepší úsudok na základe najnovších dôkazov vyplývajúcich zo spoločenskovedných výskumov v oblasti rodiny a významu manželstva pre spoločnosť.

Naše kľúčové zistenia

1. *Nenarušená biologická rodina založená na manželstve je naďalej zlatým štandardom rodinného života v Spojených štátoch*, pretože táto rodinná forma z ekonomického, spoločenského aj psychologického hľadiska prospieva deťom najviac.
2. *Manželstvo je dôležitým verejným dobrom*, je s ním spojené množstvo ekonomických, zdravotných, vzdelanostných a bezpečnostných výhod, ktoré pomáhajú miestnym komunitám, štátu aj vládam slúžiť spoločnému dobru.
3. *Výhody manželstva sú prístupné pre chudobných, manuálne pracujúcich, aj pre menšinové komunity*, a to aj napriek tomu, že v posledných štyroch desaťročiach sa manželské väzby v týchto komunitách oslabili.

ŠTRUKTÚRA A FUNGOVANIE RODINY je iba jedným z faktorov, ktoré prispievajú k spoločenskému dobru a dobru detí. Cieľom nášho skúmania nie je bagatelizovať dôležitosť iných problémov ako je chudoba, finančná podpora pre deti, nezamestnanosť, tehotenstvá v teenagerskom veku, bezpečnosť, kvalita vzdelávania dospelých aj detí a podobne. Manželstvo nie je všeliakom na všetky spoločenské neduhy. Avšak, pokiaľ ide o dobro detí, výskum ukazuje, že štruktúra rodiny je dobrým indikátorom budúcich psychologických a spoločenských dobier detí, zatiaľ, čo chudoba je dobrým indikátorom budúceho vývoja v oblasti úrovne vzdelania.¹¹

V každom prípade, otázka, či budeme úspešní alebo neúspešní pri budovaní zdravej rodinnej kultúry, je preukázateľne predmetom legitímneho verejného záujmu a táto otázka je zásadná, pokiaľ chceme zvrátiť marginalizáciu a chrániť najslabšie články našej spoločnosti – manuálne pracujúcich, chudobných, menšiny a deti.

Tridsať záverov v kocke

Rodina

1. Manželstvo zvyšuje pravdepodobnosť, že otcovia a matky budú mať dobrý vzťah so svojimi deťmi.
2. Najvyššia pravdepodobnosť, že sa deti budú tešiť rodinnej stabilite je vtedy, ak sa narodia do rodiny založenej na manželstve.
3. Deťom sa v zložených domácnostiach obvykle darí horšie.
4. Kohabitácia nie je funkčným ekvivalentom manželstva.
5. Výchova mimo nenarušeného manželstva zvyšuje riziko, že sa deti v budúcnosti rozvedú, alebo že budú mať nemanželské deti.
6. Manželstvo je prakticky univerzálna ľudská inštitúcia.
7. Manželstvo a normatívny záväzok voči manželstvu podporuje kvalitné vzťahy medzi dospelými, ako aj medzi rodičmi a deťmi.
8. Manželstvo má dôležité biosociálne dôsledky pre dospelých, aj pre deti.

Ekonomika

9. Rozvod a výchova detí bez manželstva zvyšujú mieru chudoby pre deti aj matky; kohabitácia obvykle nezmiernuje chudobu tak účinne ako manželstvo.
10. Zdá sa, že manželské páry akumulujú v priemere viac bohatstva ako slobodní ľudia, alebo kohabitujúce páry.
11. Manželstvo zmiernuje chudobu a hmotnú núdzu znevýhodnených žien a ich detí.
12. Z manželstva ekonomicky profitujú aj menšiny.
13. Ženatí muži zarábajú viac, než slobodní muži s podobným vzdelaním a pracovnými skúsenosťami.
14. Zdá sa, že rozvod rodičov (alebo neschopnosť vstúpiť do manželstva) zvyšuje riziko zlyhania detí v škole.
15. Rozvod znižuje pravdepodobnosť, že deti úspešne absolvujú vysokú školu a získajú prestížnu prácu.

Fyzické zdravie a dlhovekosť

16. Deti, ktoré žijú s vlastnými zosobášenými rodičmi, sú na tom v priemere zdravotne lepšie ako deti vyrastajúce v inom prostredí.
17. Manželstvo rodičov sa spája s výrazne nižším rizikom dojčenskej úmrtnosti.
18. S manželstvom sa spája nižšia miera alkoholizmu a užívania drog u dospelých i detí.
19. Zosobášení ľudia, osobitne zosobášení muži, žijú v priemere dlhšie ako ich slobodní rovesníci.
20. Manželstvo je spojené s lepším zdravotným stavom a nižšou mierou úrazov, chorôb a zdravotných postihnutí u mužov, aj u žien.
21. Zdá sa, že manželstvo sa spája s lepším zdravím v menšinových a chudobných komunitách.

Duševné zdravie a emocionálna rovnováha

22. Deti rozvedených rodičov majú vyššiu mieru psychického napätia a duševných chorôb.
23. Kohabitácia je spojená s vyššou mierou psychických problémov u detí.
24. Zdá sa, že rozpad rodiny výrazne zvyšuje riziko samovrážd.
25. Vydaté matky obvykle trpia depresiami menej ako slobodné alebo kohabitujúce matky.

Kriminalita a domáce násilie

26. Chlapci vyrastajúci v narušených rodinách majú väčší sklon k delikvencii a kriminálnemu správaniu.
27. Zdá sa, že manželstvo znižuje riziko, že sa z dospelých ľudí stanú buď páchatelia alebo obeť trestných činov.
28. Zdá sa, že u vydatých žien je nižšie riziko výskytu domáceho násillia než u kohabitujúcich žien alebo žien v partnerskom vzťahu.
29. Deťom, ktoré nežijú so svojimi zosobášenými biologickými rodičmi, hrozí vyššie riziko zneužívania.
30. Prehľbujú sa rozdiely v manželskom správaní medzi vysokoškolsky vzdelanými Američanmi a menej vzdelanými Američanmi.

Tridsať záverov

Rodina

1. Manželstvo zvyšuje pravdepodobnosť, že otcovia a matky budú mať dobrý vzťah so svojimi deťmi.

Matky aj otcov negatívne ovplyvňuje absencia manželstva. Slobodné matky majú v priemere viac konfliktov so svojimi deťmi a menej času na ich výchovu ako vydaté matky.¹² Deťom z nenarušených manželstiev je matka v dospelosti bližšia než deťom, ktorých rodičia sa rozviedli.¹³ Z jednej celoštátnej reprezentatívnej štúdie vyplynulo, že 30 % mladých dospelých, ktorých rodičia sa rozviedli, pomenovalo svoj vzťah k matke ako chladný. V prípade manželských párov to bolo iba 16 % deťmi.¹⁴ Pre vzťah deťmi k otcovi je manželstvo ešte dôležitejšie ako pre vzťah deťmi k matke. Až 65 % mladistvých, ktorých rodičia sa rozviedli, malo oslabený vzťah s otcom (v porovnaní s 29 % deťmi z manželstiev).¹⁵ Vo všeobecnosti, deti rodičov, ktorí sa rozviedli alebo do manželstva nikdy nevstúpili, vídajú svojich otcov zriedkavejšie¹⁶ a majú menej vrúcny vzťah s otcom¹⁷ než deti, ktorých rodičia do manželstva vstúpili a zotrávajú v ňom.

Štúdie deťmi z rozvedených rodín naznačujú, že strata kontaktu s otcom v dôsledku rozvodu je pre nich jedným z najbolestivejších dôsledkov rozvodu.¹⁸ Zdá sa, že rozvod má ešte negatívnejší vplyv na vzťah medzi otcom

a dieťaťom, ako nešťastné manželstvo.¹⁹ Tieto škodlivé efekty môžu mať dlhodobý účinok – starším postihnutým osobám, ktoré sa predtým rozviedli, sa dostáva menej sociálnej podpory a praktickej pomoci od detí v porovnaní s osobami, ktoré ovdoveli. Tí z nich, ktorí opätovne vstúpili do manželstva, majú menšiu pravdepodobnosť, že dostanú peniaze od svojich detí.²⁰

Existujú dôkazy, že ani kohabitujúci biologickí otcovia, ktorí žijú so svojimi deťmi, nie sú tak angažovaní a citovo naviazaní na svoje deti ako ženatí biologickí otcovia, ktorí žijú s deťmi v jednej domácnosti.²¹

Na druhej strane, však existujú aj štúdie, ktoré ukazujú, že medzi týmito dvoma typmi otcovstva neexistuje rozdiel, ba dokonca niektoré štúdie poukazujú aj na pozitívny vplyv kohabitácie.²² Napriek tomu, pozitívny vplyv manželstva na kvalitu rodičovstva sa prejavuje ešte silnejšie u adoptívnych otcov, než u biologických otcov.²³ Navyše, vzťah otcov, ktorí sa oženili s matkou svojich detí pred ich narodením, sa častejšie rozvinie do dlhodobého vzťahu s deťmi ako v prípade otcov, ktorí neboli v čase narodenia dieťaťa v manželskom zväzku.²⁴

2. Najvyššia pravdepodobnosť, že sa deti budú tešiť rodinnej stabilite je vtedy, ak sa narodí do rodiny založenej na manželstve.

Existuje čoraz širší vedecký konsenzus v otázke rodinnej stability a jej pozitívneho vplyvu na vývoj detí.²⁵ Naproti tomu, deti, ktoré sú vystavené zmenám v rodinnom usporiadaní – od rozvodu, až po rozpad milostného vzťahu matky s priateľom, s ktorým žila – majú väčší sklon k poruchám správania, užívaniu drog, problémom v škole, predčasnému sexuálnemu životu a pocitom osamelosti. Štúdie naznačujú, že viacnásobné zmeny rodinného usporiadania (kde sú deti vystavené viac než jednému rozchodu alebo novému vzťahu), sú pre deti osobitne škodlivé.²⁶

Zmeny v usporiadaní rodinných vzťahov sa považujú za škodlivé aj pre matku, z hľadiska jej schopnosti pozitívne vplývať na svoje deti, vrátane dodatočného vplyvu cez ekonomické, sociálne a psychologické faktory. Tieto zmeny navyše vedú k potrebe meniť denný režim a adaptovať sa na nové vzťahy, v ktorých sa deti často iba veľmi ťažko orientujú.²⁷

Určitý vplyv môže mať aj efekt selekcie, napríklad vrodenej predispozície u matky môžu viesť k nadväzovaniu viacerých prechodných vzťahov, ale tiež k slabým výsledkom dieťaťa, aj keď sa zdá, že efekt selekcie v úplnosti nevysvetľuje tento fenomén.²⁸

Pravdepodobnosť budúceho stabilného rodinného života je najvyššia u detí, ktoré túto stabilitu zažili keď boli ešte deťmi. Podľa údajov štúdie *Krehké rodiny a dobro detí* (Fragile Families and Child Wellbeing Study), zameranej na deti z asi dvadsiatky miest po celých Spojených štátoch, iba 13 % detí narodených rodičom žijúcim v manželstve zažilo v ranom detstve (do veku troch rokov) zmenu vzťahu matky (tzn. ukončenie alebo začiatok vzťahu). Naproti tomu, u detí kohabitujúcich párov to bolo až 50 %, resp. 69 % u detí, ktoré sa narodili „navštevujúcim sa“ rodičom (tzn. párom, ktoré spolu chodili, ale nežili spolu) a 74 % u detí, ktoré sa narodili slobodným matkám (tzn. matkám, ktoré už ukončili svoj milostný vzťah s otcom).²⁹

Viacero štúdií naznačuje, že kohabitácia vo viacerých kultúrnych či národných prostrediach je naozaj menej stabilnou štruktúrou než manželstvo.³⁰ Hispánske či afroamerické deti narodené kohabitujúcim párom musia znášať rozchody svojich rodičov častejšie ako ich rovesníci, ktorí sa narodili manželským párom.³¹ Kohabitujúce zväzky sú nestabilné nielen v Spojených štátoch. Jedna štúdia zameraná na sedemnást západných krajín ukazuje, že rodičovská kohabitácia sa spája s vyšším rizikom odluky rodičov, dokonca aj vo Švédsku, kde je rodičovská kohabitácia veľmi bežná (hoci rozdiel medzi rodičovskou kohabitáciou a manželstvom vo Švédsku je menej evidentný než v ostatných krajinách).³² Jedna novšia štúdia venovaná

rodinnej nestabilite vo Švédsku ukazuje, že u detí narodených kohabitujúcim párom existuje o viac než 70 % vyššie riziko, že budú vystavené rozchodu rodičov do dovŕšenia 15-teho roku svojho života v porovnaní s ich rovesníkmi, ktorí sa narodili manželským párom.³³

Rodenie a výchova detí v kohabitujúcich domácnostiach je čoraz častejšia aj v Spojených štátoch, a práve to je jeden z dôvodov, prečo miera rodinnej stability pre deti v Spojených štátoch už tri desaťročia klesá, a to aj napriek poklesu počtu rozvodov.³⁴ Tento celkový útlm rodinnej stability pre deti je osobitne zarážajúci najmä preto, že zosobášené páry sa dnes môžu tešiť oveľa väčšej stability než pred 30-timi rokmi. Znížená stabilita je zarážajúca aj z iného hľadiska. Deinštitucionalizácia manželstva sa v Spojených štátoch do značnej miery viaže na manuálne pracujúcich a chudobné komunity. Z ekonomických aj kultúrnych dôvodov je dnes u vzdelanejších a bohatších amerických párov výrazne vyššia pravdepodobnosť úspešnosti ich manželstva než u menej privilegovaných vrstiev obyvateľstva.³⁵ To znamená, že deti z komunit chudobných a manuálne pracujúcich, sú trojnásobne znevýhodnené: majú k dispozícii menej ekonomických zdrojov, ich rodičia čoraz menej vstupujú do manželstiev a počas svojho života sú čoraz viac vystavené viacnásobným zmenám usporiadania rodinnej štruktúry.

3. Deťom sa v zložených domácnostiach obvykle darí horšie.

Vyššia miera rozvodovosti počas uplynulých štyroch desaťročí, rozšírenie kohabitácie a nárast počtu nemanželských detí viedli k nárastu tzv. zložených domácností (complex households). Sú to domácnosti, v ktorých deti vyrastajú spoločne s nevlastnými súrodencami (s jedným, alebo so žiadnym spoločným biologickým rodičom), nevlastnými rodičmi alebo s dospelými, s ktorými nie sú v žiadnom príbuzenskom alebo adoptívnom vzťahu. Riziko škodlivosti života v zloženej domácnosti je vyššie z ekonomického, psychologického aj spoločenského hľadiska, sčasti preto, že domácnosti často nemajú jasne nastavené pravidlá, hranice, ani jednoznačnú rodinnú identitu,

ktorá by prinášala stabilitu, usmernenie a pocit spolupatričnosti členom domácnosti, resp. ktorá by podporovala kvalitu vzťahov vznikajúcich v takej domácnosti.

Výskumy naznačujú, že deti z nevlastných rodín sú náchylnejšie na zlyhávanie v škole, tehotenstvá v teenagerskom veku, ako aj delikventné správanie a uväznenie, v porovnaní s deťmi, ktoré vyrastajú v nenarušených rodinách založených na manželstve.³⁶ Dôvodom je čiastočne aj skutočnosť, na ktorú upozorňuje Andrew Cherlin. Rodiny nevlastných rodičov sú „neúplné inštitúcie“, v ktorých sa obvykle praktizuje menej noriem, rolí a rituálov ako v nenarušených rodinách založených na manželstve.³⁷ Dôsledkom je, že nevlastní rodičia majú oproti biologickým rodičom omnoho väčší problém vytvoriť si k nevlastným deťom vzťah, čo je jeden z dôvodov, prečo deťom vo všeobecnosti takéto prostredie prospieva menej než prostredie nenarušenej rodiny.

Podobné problémy majú deti, ktorých rodičia majú deti s dvomi alebo viacerými partnermi (multiple-partner fertility – MPF). Táto konštelácia môže vyústiť do konfliktov medzi bývalými milostnými partnermi, ktorí spolu majú dieťa, alebo medzi jedným z nich a novým milostným partnerom či partnerkou. Okrem toho, z praktických dôvodov je pre matky či otcov veľmi zložité investovať financie, emócie a čas do detí vo viacerých domácnostiach, a to aj krátkodobo. Preto je u detí z MPF domácností vyššia pravdepodobnosť výskytu zdravotných problémov, externalizovaných prejavov agresivity, horších výsledkov v škole a nižšej kvality vzťahov oproti deťom z nenarušených manželstiev.³⁸

Je zaujímavé, že aj deti, ktoré žijú v rodinách so svojimi biologickými a zosobášenými rodičmi, majú tendenciu trpieť, ak sú vystavené určitým prvkom zloženosti v rodine – napríklad v podobe nevlastných súrodencov, s ktorými musia vyrastať. Nedávny výskum naznačuje, že aj deti, ktoré žijú v domácnosti zosobášených a biologických rodičov spolu s nevlastnými

súrodencami z predchádzajúceho zväzku jedného z rodičov, majú väčší sklon k horším výsledkom v škole, depresiám alebo delikventnému správaniu.³⁹

Dôvodom budú pravdepodobne stresy súvisiace so životom nevlastnej rodiny a výzvy spojené s potrebou pomoci bývalému partnerovi, ktoré môžu oslabovať rodičovskú starostlivosť otcov a matiek v zmiešanej rodine. Tento nový výskum teda ponúka ďalší argument v prospech tvrdenia, že dôsledná snaha rodičov nasmerovať svoj reprodukčný život do jedného manželstva, prospieva ich vlastným deťom.

4. Kohabitácia nie je funkčným ekvivalentom manželstva.

Atribúty kohabitujúcich osôb v Spojených štátoch sa podobajú skôr atribútom slobodných jednotlivcov než manželských párov. Aj keď, kohabitácia má nezvyčajne heterogénny status – niektorí partneri ju považujú za predstupeň k manželstvu, iní ju vidia ako alternatívu k manželstvu, ďalší ako príležitosť otestovať si manželstvo a iní zasa ako pohodlnú formu chodenia.⁴⁰

Dospelí, ktorí žijú spolu, sa viac podobajú slobodným ako zosobášeným osobám, pokiaľ ide o fyzické zdravie⁴¹, emocionálnu stabilitu a duševné zdravie,⁴² ako aj o ich majetok a príjmy.⁴³

Deti z kohabitujúcich rodín dosahujú vo všeobecnosti podobné výsledky ako deti žijúce s jedným rodičom (prípadne s rodičom, ktorý opätovne vstúpil do manželstva); menej sa už podobajú výsledkom detí, ktoré pochádzajú z nenarušených rodín.⁴⁴ Inými slovami, deťom, ktoré žijú v domácnosti s kohabitujúcimi rodičmi sa nedarí tak dobre ako deťom, ktoré žijú v domácnosti so zosobášenými rodičmi.

Jedna z nedávnych štúdií napríklad ukazuje, že teenageri žijúci v kohabitujúcich zväzkoch majú väčší sklon k behaviorálnym a emocionálnym ťažkostiam

než teenageri z nenarušených rodín postavených na manželstve, a to aj po očistení o množstvo socioekonomických faktorov, resp. faktorov súvisiacich so štýlom rodičovstva.⁴⁵ Ďalším problémom je, že kohabitujúci rodičia majú tendenciu investovať menej peňazí do výchovy a vzdelávania detí. Podľa jednej štúdie, kohabitujúci rodičia na rozdiel od manželských párov, míňajú viac na alkohol a tabak a menej na vzdelanie detí.⁴⁶

Efekt selekcie má určitý vplyv na časť tohto rozdielu medzi zosobášenými a kohabitujúcimi pármami. No, kohabitujúce osoby ako skupina (resp. ich časť, ktorá nie je zasnúbená) majú vo všeobecnosti nižšie príjmy a nižšie vzdelanie.⁴⁷ Páry, ktoré žijú spolu, vykazujú vo všeobecnosti nižšiu kvalitu vzťahov ako zosobášené páry; kohabitujúce páry uvádzajú viac konfliktov, násilia, nižšiu mieru spokojnosti a pocitu zodpovednosti.⁴⁸

Táto nižšia kvalita vzťahu kohabitujúcich párov vysvetľuje aj vyššiu mieru depresíí oproti zosobášeným párom.⁴⁹ Aj biologickí rodičia, ktorí kohabitujú, uvádzajú nižšiu kvalitu vzťahu a pravdepodobnosť rozchodu je u nich vyššia než u zosobášených rodičov.⁵⁰

Kohabitácia sa odlišuje od manželstva čiastočne preto, lebo Američania ktorí sa rozhodnú spolu iba bývať, sú si navzájom ako partneri menej oddaní než manželské páry, pričom to isté platí aj pre budúcnosť tohto vzťahu.⁵¹ Dôsledkom je, že kohabitujúce páry majú menšiu tendenciu zlučovať svoje príjmy v porovnaní s manželskými pármami.⁵²

Ďalšou výzvou, s ktorou sa kohabitujúce páry musia vyrovnáť, je skutočnosť, že partneri sa často nezhodujú na budúcom usporiadaní svojho vzťahu. Napríklad, jeden partner môže predpokladať budúce manželstvo, zatiaľ čo druhá strana môže vnímať tento zväzok iba ako pohodlnú formu milostného vzťahu.⁵³

Výskum ďalej naznačuje, že nestabilita a nižšia miera záväzkov spojených s kohabitáciou je zhubná pre kohabitujuce osoby vyššieho veku, ktoré často ostanú opustené alebo v starostlivosti štátneho zariadenia, pokiaľ uprednostnili kohabitáciu pred manželstvom.⁵⁴

V spoločnosti, ktorá z väčšej časti stále vyznáva manželstvo – a to aj napriek tomu, že do manželstiev vstupuje čoraz menší počet mužov a žien – akýkoľvek zväzok mimo manželstva sa stále porovnáva so štandardným manželstvom. Manželstvo je jasné, obojstranné, jednoznačné vyjadrenie vzájomnej oddanosti. Naopak, kohabitácia sa všeobecne považuje za nejednoznačný zväzok, pokiaľ ide o budúci vývoj, resp. zväzok, v ktorom absentuje jasný signál zámeru vstúpiť do plnohodnotného manželského vzťahu.⁵⁵

5. Výchova mimo nenarušeného manželstva zvyšuje riziko, že sa deti v budúcnosti rozvedú, alebo že budú mať nemanželské deti.

Deti rozvedených rodičov alebo rodičov, ktorí nevstúpili do manželstva, majú väčšiu pravdepodobnosť mať deti v nízkom veku a bez sobáša, v budúcnosti sa rozvádzať alebo preberať v rámci manželstva nižšiu mieru záväzkov, prípadne do manželstva vôbec nevstupovať, vstupovať do manželstva predčasne alebo skončiť v nešťastnom manželstve či vzťahu.⁵⁶

U dcér vyrastajúcich mimo nenarušeného manželstva je približne trojnásobne vyššia pravdepodobnosť, že skončia ako mladé nezosobášené matky, v porovnaní s deťmi, ktorých rodičia vstúpili do manželstva a zotrvávajú v ňom.⁵⁷ Rozvod rodičov zvyšuje aspoň o 50 % riziko toho, že sa ich dospelé deti rozvedú – čiastočne preto, že deti z rozvedených rodín sa zvyknú sobášiť predčasne a čiastočne preto, že deti rozvedených rodičov si často berú deti iných rozvedených rodičov, v dôsledku čoho sú ich vlastné manželstvá ešte zraniteľnejšie.⁵⁸

Rozvod sa najčastejšie prenáša na nasledujúce generácie v prípade, keď sa rozvádajú rodičia v relatívne bezkonfliktných manželstvách.⁵⁹ Otázka, či súvis medzi rozvodmi rodičov a neskoršími rozvodmi detí sa v čase zosilňuje alebo oslabuje, je predmetom diskusií (otázka sa týka vplyvu rastúcej miery rozvodovosti zo začiatku 80-tych rokov a jej následného poklesu). Existuje však konsenzus, že táto spojitosť je výrazná.⁶⁰ Okrem toho sa zdá, že opätovný sobáš deťom neprospieva. Napríklad, pravdepodobnosť otehotnenia v teenagerskom veku u dievčat z nevlastných rodín je mierne vyššia oproti dievčatám z rodín s jedným rodičom, a zároveň podstatne vyššia oproti dievčatám z nenarušenej rodiny založenej na manželstve.⁶¹ Deti, ktoré vyrastajú v nevlastných rodinách majú takisto tendenciu sobášiť sa v teenagerskom veku, na rozdiel od detí, ktoré vyrastajú v neúplných rodinách s jedným rodičom, resp. na rozdiel od nenarušených rodín založených na manželstve.⁶²

Napokon, výskum naznačuje aj určité efekty rozvodu na život až troch generácií. Pravdepodobnosť manželského nesúladu, negatívnych vzťahov s rodičmi, nižšej úrovne dosiahnutého vzdelania u detí, ktorých starí rodičia sa rozviedli, je výrazne vyššia než u detí starých rodičov, ktorí sa nerozviedli.⁶³

6. Manželstvo je prakticky univerzálna ľudská inštitúcia.

Manželstvo existuje v podstate v každej známej ľudskej spoločnosti.⁶⁴ Samotná forma manželstva sa v rôznych kultúrnych kontextoch výrazne líši, avšak minimálne od počiatku známych dejín ľudstva, je manželstvo vo všetkých rozmanitých ľudských kultúrach zdokumentovaných antropológmi univerzálnou ľudskou inštitúciou. Ako v podstate univerzálna ľudská idea, manželstvo zahŕňa reguláciu reprodukcie detí, rodín a spoločnosti. Hoci formy manželstiev sú rôzne (a nie každý člen spoločnosti či spoločenskej vrstvy do manželstva vstupuje), manželstvo je v každej spoločnosti verejne uznaným a podporovaným sexuálnym zväzkom, ktorý

zakladá určité povinnosti voči rodine a spoločné nakladanie s prostriedkami medzi mužom, ženou a deťmi, ktoré zo sexuálneho zväzku vziđu.

7. Manželstvo a normatívny záväzok voči manželstvu podporuje kvalitné vzťahy medzi dospelými, ako aj medzi rodičmi a deťmi.

Niektorí hovoria, že základom rodiny je láska, a nie manželstvo. Argumentujú, že na rodinnej štruktúre ako takej až tak nezáleží; na čom záleží je kvalita vzťahov v rodine.⁶⁵ Iní argumentujú, že manželskú etiku celoživotného záväzku treba rozriediť, pokiaľ chceme dosiahnuť vzťahy vyššej kvality. Namiesto toho navrhujú novú podmienenú manželskú etiku. Podľa nich by mali partneri zotrvať spolu iba dotedy, kým sa navzájom milujú.⁶⁶

Tieto argumenty však ignorujú naše poznatky o vplyve manželstva a normatívneho záväzku spojenom s inštitúciou manželstva na intímne vzťahy. Vďaka podopreniu vzťahu normatívno-právnym rámcom, poskytnutím očakávania sexuálnej vernosti a celoživotného vzájomného záväzku, ako aj tým, že vzťahu dvoch dospelých priznáme určitý unikátny sociálny status manžela a manželky, je manželstvo štandardne schopné zabezpečiť lepší milostný aj rodičovský vzťah než alternatívy k manželstvu.⁶⁷

Z uvedených dôvodov – no nielen z nich – majú dospelí zosobášení muži a ženy vo všeobecnosti šťastnejšie, zdravšie a menej násilné vzťahy, v porovnaní s dospelými, ktorí majú nezáväznú milostnú vzťahy, alebo s osobami, ktoré kohabitujú.⁶⁸

Zdá sa, že dokonca aj starším ľuďom, ktorí boli predtým v manželstve, opätovný vstup do manželstva prospieva a vedie k šťastnejšiemu vzťahu ako u kohabitujúcich párov, hoci rozdiely v niektorých ďalších aspektoch kvality vzťahu nie sú také evidentné.⁶⁹

Zosobášení rodičia sa tešia vzájomne podporujúcim a menej konfliktným vzťahom v porovnaní s rodičmi, ktorí kohabitujú alebo prežívajú iné formy milostných vzťahov.⁷⁰ Na druhej strane, ako sme už uviedli, zosobášení rodičia majú vo všeobecnosti lepšie vzťahy s deťmi než kohabitujúce, rozvedené, nezosobášené páry alebo aj ako rodičia, ktorí vstupujú do druhého manželstva.⁷¹ Niektoré súvislosti medzi rodinnou štruktúrou a jej fungovaním sú dôsledkom efektu selekcie – to znamená, že u párov s lepšími vzťahmi je vyššia pravdepodobnosť, že do manželstva vstúpia, a aj v ňom zotrávajú. Ale ako sme už uviedli v tejto správe, výskum poukazuje aj na to, že inštitúcia manželstva má sociálnu, právnu a normatívnu podpornú funkciu a poskytuje rámec pre lepšie intímne vzťahy medzi manželmi a vzťahmi rodičov k deťom.

Ale to isté platí aj o vnímaní manželstva. Osoby, ktoré si vážia inštitúciu manželstva pre samotné manželstvo – to znamená tí, ktorí sú proti jednoduchým rozvodom, veria, že deti by sa mali rodiť do manželstiev a myslia si, že manželstvo je lepšie než kohabitácia – majú sklon viac sa vkladať do manželstva, žiť vo veľmi kvalitných manželských vzťahoch.

Je iróniou, že tí, ktorí uznávajú podmienenú etiku manželstva – to znamená tí, ktorí navrhujú, aby manželstvo trvalo len dovtedy, kým sú obaja manželia šťastní – mávajú menej šťastné manželstvá. Jedna longitudinálna štúdia ukázala, že ľudia odmietajúci rozvody, sú oddanejší svojim partnerom, a to aj po očistení o počiatočnú kvalitu manželstva.⁷² Dve štúdie ukazujú, že manželia, osobitne muži, sa častejšie obetujú pre svoje manželky, pokiaľ pociťujú silnú zodpovednosť za budúci vývoj manželstva.⁷³ Podľa nedávnej štúdie, ktorá skúmala subjektívne vnímané manželské šťastie u žien a ich spokojnosť s manželskou náklonnosťou a porozumením, tieto výsledky výrazne a pozitívne súviseli s vysokou a vzájomne zdieľanou partnerskou oddanosťou k manželským normám.⁷⁴ Ďalšia štúdia zistila, že otcovia, ktorí

sú oddaní záväzkom manželstva, majú výrazne vyššie sklony chváliť a objímať svoje deti než muži, ktorí manželstvu nie sú až takí oddaní.⁷⁵

Vedci uvažujú o tom, že výrazná oddanosť manželským normám u dospelých ľudí vedie k nižšej miere vyhľadávania alternatívnych partnerov a k povedomiu o dlhodobom charaktere vzťahu, ktoré ich ďalej podporuje v tom, aby investovali viac do ich aktuálneho vzťahu.⁷⁶ Zdá sa, že dospelí, ktorí si vypestovali výrazný normatívny záväzok voči manželstvu, majú kvalitnejšie vzťahy s členmi rodiny v porovnaní s dospelými, ktorí nepocitujú taký silný záväzok vo vzťahu k inštitúcii manželstva.

8. Manželstvo má dôležité biosociálne dôsledky pre dospelých, aj pre deti.

Manželstvo má biologické dôsledky pre dospelých aj deti. Sme ešte len na začiatku objavovania obrovského množstva faktorov, prostredníctvom ktorých manželstvo podľa všetkého prináša pozitíva v oblasti, ktorá sa zvykne nazývať „biosociálna sféra“ života. Ide o súvislosť medzi spoločenskými vzťahmi a biologickými procesmi v tele. V poslednom desaťročí sa dostávajú do popredia dva biosociálne dôsledky v spojitosti s manželstvom.

Za prvé, zdá sa, že manželstvo znižuje hladinu testosterónu. Podľa viac než piatich štúdií analyzujúcich rôzne populácie majú ženatí muži (najmä ženatí otcovia) nižšiu hladinu testosterónu ako tí, ktorí sa nikdy neoženili, alebo sa rozviedli.⁷⁷ Z tohto hľadiska sú na tom kohabitujúci muži rovnako ako ženatí. Zdá sa, že na hladinu testosterónu vplýva intímny, dlhodobý, každodenný vzťah s jednou ženou.⁷⁸ Keďže s hladinou testosterónu súvisí agresivita, vyhľadávanie vzrušenia a celý rad antisociálnych vzorcov správania, jedným zo spôsobov, ako môže manželstvo ovplyvňovať správanie mužov, je pokles hladiny testosterónu.⁷⁹ Samozrejme, aj tu môže ísť čiastočne o efekt selekcie – to znamená, že muži s nižšou hladinou testosterónu neinklinujú k antisociálnemu správaniu a majú sklon k manželstvu.

Dve longitudinálne štúdie, ktoré boli dosiaľ zrealizované, priniesli zmiešané výsledky. Podľa jednej z nich, je kauzálna spojitosť medzi manželstvom a nižšou hladinou testosterónu (ako aj kortizolu) veľmi výrazná.⁸⁰ Podľa druhej štúdie neexistuje žiadny významný súvis medzi partnerstvom (definovaným ako dlhodobý monogamný vzťah) a hladinou testosterónu u mužov.⁸¹ Budúci výskum tak bude musieť ďalej analyzovať vzťah medzi manželstvom, hladinou testosterónu, otcovstvom a antisociálnym správaním mužov.

Za druhé, dievčatám v procese sexuálneho dozrievania, podľa všetkého, prospieva výchova v nenarušenej rodine založenej na manželstve. Rozsiahly výskum psychológa Bruca Ellisa a ďalších naznačuje, že mladistvé dievčatá, ktoré nevyrastajú v domácom prostredí nenarušeného manželstva, sú výrazne náchylnejšie na predčasnú menštruáciu, predčasnú sexuálnu aktivitu a otehotnenie v teenagerskom veku.⁸²

Podľa tohto psychológa, u dievčat, ktoré majú hlboký a angažovaný vzťah s otcom, začína menštruácia obvykle v neskoršom veku než u dievčat, ktoré stratili svojho biologického otca ešte ako deti. Dievčatá, ktoré bývajú s osobou, s ktorou nemajú žiadny príbuzenský vzťah (napr. nevlastný otec, priateľ matky) majú menštruáciu skôr ako dievčatá, ktoré žijú v domácnosti iba s matkou. B. Ellis sa domnieva, že na sexuálne dozrievanie dievčat majú vplyv mužské feromóny – organické chemické látky, ktoré vylučuje náš organizmus, a ktoré vplývajú na správanie ostatných jedincov toho istého druhu vo svojom okolí. U cicavcov bol pozorovaný vplyv vylučovania feromónov na urýchlenie sexuálneho vývoja. Zdá sa, že feromóny otca bránia predčasnému sexuálnemu dozrievaniu dievčat, kým feromóny prítomného muža bez pohlavného vzťahu, tento vývoj urýchľujú. Podľa Ellisa „sú tieto zistenia (...) v jasnom súlade s hypotézou, že vystavenie feromónom biologického otca spomaľuje sexuálne dozrievanie dcér v období puberty.“⁸³

Predčasné sexuálne dozrievanie zasa koreluje s výrazne vyššou mierou predčasnej sexuálnej aktivity a otehotnením v teenagerskom veku u určitej časti dievčat, a to aj po očistení o ekonomické a psychologické faktory, ktoré by nás mohli zmiest pri určení vzťahu medzi štruktúrou rodiny a sexuálnou aktivitou dievčat.⁸⁴ Z uvedeného vyplýva, že časť štúdií jasne podporuje tézu, že domácnosti s nenarušeným manželstvom chránia dievčatá pred predčasným sexuálnym dozrievaním, a teda pred otehotnením v teenagerskom veku.

Podľa jednej štúdie, ktorá brala do úvahy aj genetické informácie, však táto korelácia z veľkej časti súvisí so selekciou, ktorá vchádza do rodinnej štruktúry, resp. s genetickou predispozíciou (matky aj dcéry majú genetickú predispozíciu pre skoršiu menštruáciu). V rámci štúdie realizovanej na vzorke detí žien-sestier, medzi ktorými boli aj sestry-dvojičky, sa nezistil žiadny rozdiel vo veku pri prvom pohlavnom styku u porovnávaných dvojíc detí týchto dvojičiek, z ktorých jedna žila s otcom a druhá nie. Naopak, rozdiel sa potvrdil u detí sestier, ktoré neboli dvojičkami.⁸⁵ Pre konečné rozlúštenie otázky vplyvu génov a prostredia alebo určitej kombinácie týchto faktorov na vzťah medzi absenciou otca a predčasnou menštruáciou dospievajúcich dievčat je potrebný ďalší výskum.

Ekonomika

9. Rozvod a výchova detí bez manželstva zvyšujú mieru chudoby pre deti aj matky; kohabitácia obvykle nezmierňuje chudobu tak účinne ako manželstvo.

Výskum jednoznačne ukazuje, že výchova detí rozvedenými⁸⁶ a nezosobášenými párami zvyšuje ekonomickú zraniteľnosť detí aj matiek. Vplyv rodinnej štruktúry na chudobu zostáva výrazný aj po očistení o rasové faktory aj o faktor rodinného zázemia. Zmeny v štruktúre rodiny sú významným

spúšťačom chudoby (hoci pokles príjmov kľúčového ekonomicky aktívneho člena domácnosti je najvýznamnejším faktorom). Miera chudoby detí je vysoká čiastočne aj kvôli tomu, že deti vyrastajú v neúplných rodinách s jedným rodičom.⁸⁸ Niektoré štúdie dokonca uvádzajú, že nárast chudoby u detí od 70-tych rokov možno celý vysvetliť rastom počtu detí v neúplných rodinách v dôsledku rozvodov a výchovy detí v nemanželských vzťahoch.⁸⁹ Keď sa rodičia nezosobášia alebo nie sú schopní zotrvať v manželstve, zvyšujú tým pravdepodobnosť, že ich deti zažijú výraznú a dlhotrvajúcu chudobu, a to aj po očistení o faktory rasy a rodinného zázemia.

Väčšina detí, ktoré vyrastajú mimo prostredia nenarušeného manželstva, má skúsenosť s radikálnou chudobou minimálne počas obdobia jedného roka (príjem rodiny nižší než polovica štandardnej hranice chudoby).⁹⁰ Výchova detí rozvedenými či nezosobášenými rodičmi má takisto svoj vplyv: jedna pätina až jedna tretina rozvedených žien sa po rozvoде prepadáva do chudoby.⁹¹ Kohabitácia nemá tendenciu zmiernovať chudobu tak ako manželstvo. Pomer príjmov k potrebám detí v kohabitujujúcich domácnostiach je o 0,43 jednotiek nižší v porovnaní s deťmi vyrastajúcimi v rodine manželov.⁹²

V súčasnej Amerike vplyv rozvodu na príjem ženy pretrváva, hoci sa zdá, že sa od 80-tych rokov zmenšil v dôsledku zlepšenia postavenia žien na trhu práce.⁹³ Zvýšenie príjmov nevydatých matiek bolo však za toto obdobie zanedbateľné.⁹⁴

10. Zdá sa, že manželské páry akumulujú v priemere viac bohatstva ako slobodní ľudia, alebo kohabitujujúce páry.

Zdá sa, že manželstvo je inštitúcia, ktorý generuje bohatstvo. Zosobášené páry tvoria v priemere viac bohatstva než ich rovesníci, ktorí zostali slobodní alebo kohabitujujúce páry, a to aj po očistení o faktory odlišných príjmov.⁹⁵ Analýza Celoštátneho longitudinálneho prieskumu mladistvých (National Longitudinal Survey of Youth, kohorta 1979), ktorá skúma respondentov od

času ich dospievania približne až do ich štyridsiatky odhalila, že čistý majetok prepočítaný na osobu u ženatých resp. vydatých osôb je o 93 % vyšší než u slobodných jednotlivcov, pričom rozvedení majú o 77 % nižší čistý majetok ako slobodní respondenti.⁹⁶ Ekonomické výhody manželstva nevyplývajú len zo zdvojených zdrojov príjmov. Manželskí partneri dokážu tvoriť viac bohatstva z rovnakých dôvodov ako partnerstvá vo všeobecnosti, pretože sú ekonomicky efektívne, aj vďaka úsporám z rozsahu, špecializácii a výmene. Spoločenské normy súvisiace s manželstvom vedú k zdravému a produktívnemu správaniu a k akumulácii bohatstva (napríklad investície do domu). Manželia, ktorí sú zároveň rodičmi, dostávajú pomoc od obidvoch starých rodičov častejšie než kohabitujúce páry. Slobodné matky takmer nikdy nedostávajú finančnú pomoc od rodičov z otcovej strany.⁹⁷ Je zaujímavé, že vplyv otcovstva na akumuláciu majetku je rôzny a závisí od rodinnej štruktúry: majetok ženatých otcov po narodení detí má tendenciu rásť rýchlejšie, zatiaľ čo tempo rastu majetku nezosobášených otcov zvykne po narodení detí klesať.⁹⁸

11. Manželstvo zmierňuje chudobu a hmotnú núdzu znevýhodnených žien a ich detí.

Čoraz rozsiahlejší výskumný materiál ekonóma Roberta I. Lermana a ďalších vedcov naznačuje, že ekonomické benefity manželstva sa týkajú aj žien, ktoré pochádzajú zo znevýhodneného prostredia. Lerman sa zamerával na nízko-príjmové rodiny a zistil, že manželské páry s deťmi pociťujú všeobecne nižšiu mieru hmotnej núdze. V prípade manželstva je nižšia pravdepodobnosť, že týmito skupinám budú chýbať peniaze na stravu, alebo že nebudú schopné platiť nájom, náklady na energie alebo hypotéku – aj v porovnaní s inými rodinami, najmä slobodnými matkami, ktoré žijú samé.⁹⁹

Ďalšia štúdia poukazuje na skutočnosť, že matkám s nižším vzdelaním, ktoré sa vydali, sa zvýšila životná úroveň o 65 % v porovnaní s ich rovesníčkami, ktoré nežili v domácnosti s inou dospelou osobou; o 50 % v porovnaní so

slobodnými matkami žijúcimi s inou dospelou osobou a o 20 % v porovnaní s kohabitujuúcimi matkami.¹⁰⁰ Podľa ďalšej štúdie je pravdepodobnosť, že sa znevýhodnená matka, ktorá porodila svoje prvé dieťa v manželstve ocitne pod hranicou chudoby, menšia oproti jej rovesníčkam, ktoré porodili svoje prvé dieťa mimo manželského zväzku. Podľa tohto výskumu, 35 % znevýhodnených afroamerických matiek, ktorým sa narodilo prvé dieťa mimo manželského zväzku, sa ocitlo pod hranicou chudoby v porovnaní so 17 % Afroameričaniek, ktorým sa dieťa narodilo v manželstve. Ochranná funkcia manželstva je ešte zreteľnejšia u žien s vysokým rizikom chudoby oproti ženám, u ktorých je riziko chudoby nižšie.¹⁰¹

Prečo má manželstvo tendenciu pomáhať chudobným ženám a deťom viac než kohabitácia? Manželské páry zdieľajú väčšiu časť svojich príjmov a iného majetku, dostávajú viac podpory od širšej rodiny a priateľov a takisto získavajú viac pomoci od občianskych inštitúcií (cirkev, potravinové banky, atď.).¹⁰² Treba však upozorniť na dve skutočnosti v súvislosti s týmto zistením. Za prvé, manželstvo neponúka až toľko výhod pre ženy, ktoré porodili dieťa pred uzavretím manželstva.¹⁰³ Za druhé, manželstvo neponúka až takú ekonomickú výhodu ženám, ktoré sa rozhodli pre rozvod, pričom rozvody sa častejšie vyskytli práve u žien s relatívne nižšími príjmami a vzdelaním.¹⁰⁴ Teda ženám, osobitne chudobným ženám, veľmi neplynú z manželstva ekonomické benefity, pokiaľ tieto manželstvá nie sú stabilné.

12. Z manželstva ekonomicky profitujú aj menšiny.

Ekonomické benefity spojené s manželstvom nie sú vyhradené iba pre belochov. Výskum ukazuje, že Afroameričania a Hispánci profitujú z manželstva aj po hmotnej stránke. Viaceré štúdie identifikovali pozitívny vplyv manželstva na komunitu aj jednotlivca. Z celospoločenského hľadiska by bola chudoba černošských detí oproti dnešku o viac než 20 % nižšia, ak by podiel černošských detí narodených v manželstvách neklesol pod úroveň z roku 1970.¹⁰⁵ Na úrovni jednotlivca existuje štúdia, podľa ktorej príjem

čiernych slobodných matiek, ktoré sa vydajú, vzrastie v priemere o 81 % (oproti 45 %-nému nárastu v prípade bielych slobodných matiek). Tá istá štúdia hovorí, že príjem černošských detí v priebehu dvoch rokov po rozvoде obvykle klesá o 53 percent.¹⁰⁶ Podľa ďalšej štúdie, staršie vydaté afroamerické ženy dosahujú výrazne vyšší príjem než tie, ktoré ovdoveli, ktoré sa rozviedli, alebo ktoré sa nikdy nevydali.¹⁰⁷ Staršie černošky a Hispánky zaznamenávajú pokles príjmov a majetku po narušení manželského zväzku, či už ide o rozvod alebo úmrtie manžela.¹⁰⁸ Podľa jednej štúdie aj príjem černochovo po uzatvorení manželstva sa obvykle zvýši v priemere o 4 000 amerických dolárov.¹⁰⁹ Černosi zaznamenávajú vyšší rast príjmov do domácnosti než belosi (u černochovo o 31 % a u belochovo iba o 23 %) najmä preto, že pravdepodobnosť ekonomickej aktivity černošských žien je vyššia než u belošiek.¹¹⁰ Napokon hodnota majetku domácností Afroameričanovo a Hispánčovo žijúcich v manželstve je vyššia v porovnaní s pármí, ktoré nežijú v manželstve.¹¹¹

13. Ženatí muži zarábajú viac, než slobodní muži s podobným vzdelaním a pracovnými skúsenosťami.

Existuje množstvo výskumovo zo Spojených štátovo aj z iných rozvinutých krajín, podľa ktorých ženatí muži zarábajú o 10 až 40 % viac než slobodní muži s podobným vzdelaním a pracovnými skúsenosťami.¹¹² Kým efekty selekcie môžu mať vplyv na časť tohto rozdielu (keďže finančne stabilizovaní a dobre zabezpečení muži majú väčší sklon sa ženit),¹¹³ dosiaľ najsofistikovanejší nedávny prieskum potvrdil, že aj samotné manželstvo zvyšuje zárobkový potenciál mužovo v priemere o 21 až 24 %.¹¹⁴ Štúdia skúmajúca páry dvojčiek, pri ktorej sa podarilo očistiť nesúvisiace efekty selekcie, taktiež potvrdila rast príjmov o 26 %.¹¹⁵

Prečo ženatí muži zarábajú viac? Príčiny nie sú celkom známe, ale ženatí muži majú obvykle väčšie nasadenie v práci, strategickejší prístup k výberu zamestnania, zdravší a stabilnejší režim (vrátane spánku, stravovania a konzumácie alkoholu). Jedna štúdia zistila, že ženatí muži majú tendenciu

nepodávať výpoveď bez toho, aby mali zabezpečené nové miesto; takisto ženatých mužov obvykle menej prepúšťajú v porovnaní s neženatými mužmi.¹¹⁶ Ženatí muži tak profitujú z vlastnej pracovnej morálky ako aj z emocionálnej podpory svojich manželiek.¹¹⁷ Štúdia zameraná na nemeckých mužov ukázala, že ženatí muži majú tendenciu byť nespokojnejší s výškou mzdy, preto zvyknú pracovať tvrdsie a zvyšovať si svoje príjmy.¹¹⁸

Všetky zistenia v tejto oblasti výskumu sú vo vzájomnom súlade a sú podobné výsledkom výskumu Stevena Nocka, sociológa, ktorý realizoval výskum v širšom meradle. Podľa neho muži po vstupe do manželstva prechádzajú dôležitou fázou transformácie pokiaľ ide o vnímanie vlastnej zodpovednosti.¹¹⁹

14. Zdá sa, že rozvod rodičov (alebo neschopnosť vstúpiť do manželstva) zvyšuje riziko zlyhania detí v škole.

Rozvod rodičov alebo život mimo manželstva má výrazný a dlhodobý vplyv na dosiahnuté vzdelanie detí. Deti rozvedených alebo nezobášaných rodičov dosahujú nielen horšie známky, ale aj iné študijné výsledky; u týchto detí je vyššia pravdepodobnosť, že budú zaostávať alebo, že ich vylúčia zo strednej školy. Vplyv rozvodu rodičov alebo absencie manželstva na vzdelanostnú úroveň detí je výrazný aj po očistení o rasové faktory, rodinné zázemie a genetické faktory.¹²⁰ Podľa inej celoštátnej reprezentatívnej štúdie realizovanej na vzorke viac než 1 000 adolescentov, ktorá zohľadňovala aj rozdiely vo vzdelaní rodičov aj rozdiely v príjmoch, pravdepodobnosť, že teenageri z kohabitujúcich domácností úspešne absolvujú strednú školu je o 60 % nižšia než u ich rovesníkov, ktorí pochádzajú z nenarušených rodín založených na manželstve.¹²¹ Podobne škôlkari z kohabitujúcich domácností dosahujú nižšie skóre pokiaľ ide o čítanie, matematiku aj všeobecné znalosti, či už žijú so svojimi biologickými kohabitujúcimi rodičmi alebo s jedným rodičom a kohabitujúcim partnerom. Rozdiely v matematike a všeobecných znalostiach možno vysvetliť rozdielmi v prístupe k rodičovstvu a depresívnymi stavmi matiek, ale rozdiely v čítaní zostávajú nezmenené aj po očistení

výsledkov o uvedené faktory.¹²² Adolescenti, ktorí žijú v stabilných kohabitujúcich rodinách, sú v škole menej aktívni než deti, ktoré nachádzajú zázemie v rodinách manželských párov, ktorí sú zároveň ich biologickými rodičmi; takisto sú menej aktívni v porovnaní s deťmi z rodín slobodných matiek alebo s deťmi zo zosobašených nevlastných rodín.

Deti vychovávané slobodnými matkami prejavujú známky zníženého záujmu o školu v porovnaní s deťmi z prostredia stabilných manželstiev rodičov. Prechod na kohabitáciu ako aj prechod z kohabitácie do manželstva nevlastného rodiča vedie k zníženiu záujmu detí o školu.¹²³ Zmena štruktúry rodiny vo všeobecnosti vedie k horším výsledkom v škole,¹²⁴ pričom štruktúra rodiny aj samotná zmena vplýva na proces vzdelávania.¹²⁵ Deti z rozvedených rodín dosahujú signifikantne nižšie vzdelanie oproti deťom vychovávaným iba matkami v dôsledku úmrtia otca.¹²⁶

Deti, ktorých rodičia opätovne vstupujú do manželstva, v priemere nedosahujú lepšie výsledky oproti deťom, ktoré naďalej vychováva slobodná matka.¹²⁷ Z doposiaľ realizovaných štúdií zatiaľ nie je zrejmé, či sa vplyv štruktúry rodiny líši v závislosti od rasy. Niektoré štúdie naznačujú, že pokiaľ ide o výsledky vzdelávania, absencia otca viac dolieha na afroamerické deti v porovnaní s beloškými rodinami, no výsledky iných štúdií tento záver vyvrátili.¹²⁸

15. Rozvod znižuje pravdepodobnosť, že deti úspešne absolvujú vysokú školu a získajú prestížnu prácu.

Zdá sa, že rozvod rodičov má dlhodobé dôsledky na spoločenské a ekonomické postavenie detí. Hoci väčšina detí rozvedených rodičov nezaznamenáva vylúčenie zo strednej školy ani nezamestnanosť, deti rozvedených rodičov však ako dospelí obsadzujú menej prestížne pracovné pozície, majú nižšie príjmy, a trpia vyššou mierou nezamestnanosti a finančnými problémami.¹²⁹ Je u nich menej pravdepodobné, že budú navštevovať vysokú školu, a že ju

úspešne skončia, a je tiež menej pravdepodobné, že budú navštevovať a úspešne skončia náročnejšie a prestížne výberové vysoké školy a to aj po očistení o rodinné zázemie, akademické i mimoškolské úspechy.¹³⁰ Jednou z príčin tohto vývoja môže byť aj skutočnosť, že rozvedení partneri venujú vo všeobecnosti výrazne menej prostriedkov na štúdium svojich detí na vysokej škole. Zatiaľ, čo medián výšky príspevkov zosobášených rodičov na štúdium detí na vysokej škole dosahuje 1 804 USD ročne, rozvedení (a opätovne nezosobášení) rodičia prispievajú iba sumou 502 USD ročne a opätovne zosobášení len 500 USD. Ide o rozdiely, ktoré zostávajú aj po očistení výsledkov o vplyv rozdielnych príjmov aj o ďalšie relevantné faktory. Je možné, že rozvedení rodičia uviedli podhodnotenú sumu príspevkov na štúdium od bývalých partnerov, no aj napriek tomu sa ich výška ani zďaleka nepribližuje hodnotám, ktoré uvádzajú rodičia žijúci v manželstvách.¹³¹

Fyzické zdravie a dlhovekosť

16. Deti, ktoré žijú s vlastnými zosobášenými rodičmi, sú na tom v priemere zdravotne lepšie ako deti vyrastajúce v inom prostredí.

Rozvod a výchova detí nezosobášenými rodičmi majú negatívny vplyv na zdravotný stav detí a priemernú očakávanú dĺžku života.¹³² Longitudinálne výskumy naznačujú, že rozvod rodičov a kohabitácia zvyšujú výskyt zdravotných problémov u detí.¹³³ Napríklad, z jednej nedávnej longitudinálnej štúdie vyplynulo, že pravdepodobnosť, že päťročný chlapec zo stabilného manželstva vlastných rodičov bude mať bezproblémový zdravotný stav sa pohybuje na úrovni 0,69; naproti tomu pravdepodobnosť 0,65 dosahuje chlapec z rozvedenej rodiny, 0,62 chlapec z kohabitujúceho páru a 0,59 chlapec, ktorý sa narodil rodičom, ktorí sa po kohabitácii rozišli.¹³⁴

Zdravotné výhody domáceho prostredia, ktoré vytvára manželstvo, pretrvávajú aj po zohľadnení spoločenského a ekonomického postavenia porovnaných rodín. Dokonca aj vo Švédsku – v krajine, ktorá je charakteristická rozsiahlym systémom sociálnych výhod a štátnym zdravotníctvom – je vyššia pravdepodobnosť, že deti vychovávané mimo nenarušenej rodiny budú oproti svojim rovesníkom vážne znevýhodnené. Nedávna štúdia realizovaná na celej populácii švédskych detí hovorí, že u chlapcov, ktorých vychováva jeden rodič, je viac ako o polovicu vyššia pravdepodobnosť úmrtia v dôsledku celého radu príčin, napr. samovrážd, nehôd alebo závislostí, než u chlapcov, ktorých vychovali dvaja rodičia.

Aj po očistení o socioekonomické, psychologické a zdravotné faktory chlapci a dievčatá zo Švédska vychovávaní jedným rodičom sú oproti deťom vychovávaným v rodine s dvoma rodičmi viac než dvojnásobne náchylní na psychiatrické choroby, pokusy o samovraždu, alkoholizmus a používanie drog. Taktiež sa s týmito deťmi spája vyššie riziko dopravných nehôd, úrazov alebo otravy než je to u detí, ktoré vychovávajú rodiny zložené z dvoch rodičov.¹³⁵ Vplyvy rodinnej štruktúry na zdravie obvykle pretrvávajú až do dospelosti. Podľa jednej štúdie, ktorá po dobu 70 rokov sledovala vzorku nadaných detí zo strednej vrstvy sa zistilo, že rozvod rodičov znížil priemernú očakávanú dĺžku života o štyri roky, a to aj po očistení o zdravotný stav v detstve, rodinné zázemie ako aj osobné charakteristiky, ako je impulzivnosť alebo emocionálna nestabilita.¹³⁶ Podľa inej analýzy štyridsiatnici, ktorých rodičia sa rozvedli, musia čeliť trojnásobne vyššej pravdepodobnosti úmrtia v nasledujúcich štyroch desaťročiach v porovnaní so svojimi rovesníkmi, ktorých rodičia zotrvali v manželstve. Sociológovia skonštatovali, že „rozvod rodičov sa ukazuje ako spúšťač reťaze negatívnych udalostí, ktoré prispievajú k vyššiemu riziku úmrtnosti ľudí z rozvedených domácností.“¹³⁷

17. Manželstvo rodičov sa spája s výrazne nižším rizikom dojčenskej úmrtnosti.

Deti narodené manželským párom dosahujú nižšiu úmrtnosť než ich rovesníci. V priemere nevydatá matka znamená pre dieťa približne o 50 % vyššie riziko dojčenskej úmrtnosti (infant mortality).¹³⁸ Hoci manželský stav rodičov predznamenáva detskú úmrtnosť v čiernych aj bielych komunitách, zvýšené riziko v dôsledku rodinného stavu matky je najvyššie u najlepšie situovaných, a to belošíek nad dvadsať rokov.¹³⁹

Príčiny spojitosti medzi rodinným stavom a dojčenskou úmrtnosťou nie sú zrejmé. Iste tu dochádza aj k efektu selekcie: existuje vyššia pravdepodobnosť, že nevydaté matky sú práve z radov mladších, černošských, menej vzdelaných alebo chudobnejších, ako vydaté matky. Ale aj po očistení o vek, rasu a vzdelanie je u detí, ktoré sa rodia nevydatým matkám vo všeobecnosti miera úmrtnosti vyššia.¹⁴⁰ Navyše, u nezobášaných matiek je nižšia pravdepodobnosť, že budú dostávať včasnú prenatálnu starostlivosť,¹⁴¹ pričom úmrtnosť v týchto prípadoch je vyššia nielen v neonatálnom období, ale aj počas dojčenského obdobia (infancy),¹⁴² ba dokonca aj počas raného detstva.¹⁴³ U detí narodených nezobášaným matkám sa vo väčšej miere vyskytujú aj úmyselné či neúmyselné smrteľné zranenia.¹⁴⁴

Ak sa pozrieme na rozdiel v úmrtnosti detí medzi vydatými ženami, ktoré uvádzajú na rodnom liste meno otca a vydatými resp. nevydatými ženami, ktoré toto meno neuvádzajú, a porovnáme si tento rozdiel s menším (ale stále signifikantným) rozdielom medzi vydatými a nevydatými ženami, ktoré uvádzajú na rodnom liste meno otca, zistíme, že rodičovská angažovanosť môže byť kľúčovým faktorom pre vyhnutie sa detskej úmrtnosti a pre vysvetlenie výhod manželstva.¹⁴⁵ Manželský stav je významným indikátorom budúceho vývoja detskej úmrtnosti, a to aj v krajinách, ktoré sú charakteristické štátnym zdravotníctvom a silnou podporou pre slobodné matky.¹⁴⁶

18. S manželstvom sa spája nižšia miera alkoholizmu a užívania drog u dospelých i detí.

Ženatí muži a vydaté ženy vykazujú v priemere nižšiu spotrebu alkoholu aj mieru alkoholizmu oproti slobodným osobám (vrátane kohabituujúcich osôb). Longitudinálny výskum potvrdil, že mladí dospelí, osobitne muži, ktorí sa rozhodnú oženiť, majú tendenciu spotrebu alkoholu alebo užívanie drog znížiť.¹⁴⁷ Deti, ktorých rodičia vstúpia do manželstva a aj v ňom zotrávajú, vykazujú takisto nižšie úrovne užívania návykových látok, a to aj po očistení o faktory odlišného rodinného zázemia a genetickej charakteristiky rodičov.¹⁴⁸ Až dvakrát viac mladých teenagerov z neúplných rodín slobodných matiek alebo nevlastných rodín už vyskúšalo marihuanu (u mladých teenagerov žijúcich v domácnosti so slobodným otcom je toto riziko až trojnásobne vyššie).

Mladí teenageri, ktorých rodičia zotrávajú v manželstve, sú najmenej náchylní na experimentovanie s cigaretami alebo alkoholom.¹⁴⁹ Údaje z celoštátneho prieskumu domácností ohľadom používania drog (National Household Survey on Drug Abuse) ukazujú, že aj po očistení o faktory ako je rasa, pohlavie alebo rodinný rozpočet, teenageri žijúci s biologickými rodičmi sú výrazne menej náchylní na používanie nedovolených drog, alkoholu a cigariet.¹⁵⁰

Ako súvisí fragmentácia rodiny s užívaním drog teenagerov? Príčiny sú pravdepodobne rôzne, vrátane väčšieho stresu v rodine, nižšej miery rodičovskej kontroly a oslabeného vzťahu k rodičom, najmä otcom.¹⁵¹

19. Zosobášení ľudia, osobitne zosobášení muži, žijú v priemere dlhšie ako ich slobodní rovesníci.

Ľudia žijúci v manželstve žijú v priemere dlhšie než ich rovesníci, ktorí do manželstva nevstúpili alebo sa rozviedli.¹⁵² Manželia aj manželky žijú v prie-

mere dlhšie aj po očistení o faktory ako je rasa, príjem alebo rodinné zázemie.¹⁵³ V najrozvinutejších krajinách je pravdepodobnosť úmrtia slobodných, rozvedených alebo ovdovených mužov stredného veku asi dvojnásobná oproti ženatým mužom. U vydatých žien je pravdepodobnosť úmrtia 1,5-násobne nižšia oproti ich nevydatým rovesníčkam.¹⁵⁴ Rozdiely s ohľadom na manželský status ostávajú v priebehu času stabilné, a rozdiely medzi zosobášenými a ovdovenými majú dokonca tendenciu sa v posledných rokoch zväčšovať.

Podľa jednej nedávnej štúdie by sa však mala namiesto pomerne hrubého ukazovateľa rodinného stavu brať do úvahy skôr história alebo vývoj rodinného stavu – to znamená – mala by sa hľadať spojitosť medzi rodinným stavom, načasovaním jednotlivých zmien a trvania jednotlivých období, a samotnou priemernou očakávanou dĺžkou života. Faktom je, že najväčší vplyv na dĺžku života mala práve doba trvania manželstva, a nie samotný stav, ktorého vplyv bol najmenej výrazný. Napriek tomu, každý z týchto faktorov rodinného stavu je dôležitý z hľadiska pravdepodobnej dĺžky života. Vplyv manželstva na dĺžku života je prítomný už v ranej dospelosti a rastie počas ďalšieho života ako jednotlivci zotrávajú, vystupujú a opätovne vstupujú do manželských vzťahov.¹⁵⁶ Aj pre dospelých teda platí, že celoživotná stabilita manželského života významným spôsobom prispieva k lepšiemu zdravotnému stavu.

20. Manželstvo je spojené s lepším zdravotným stavom a nižšou mierou úrazov, chorôb a zdravotných postihnutí u mužov, aj u žien.

Ženatí muži aj ženy sa môžu vo všeobecnosti tešiť lepšiemu zdraviu než slobodné, kohabitujúce a rozvedené osoby.¹⁵⁷ Efekty selekcie súvisiace s rozvodmi a opätovným vstupom do manželstva vysvetľujú časť tohto rozdielu, avšak výskum neidentifikoval konzistentný vplyv efektov selekcie.¹⁵⁸ Zdá sa, že ľudia žijúci v manželstve zvládajú choroby lepšie, dôslednejšie si navzájom

sledujú svoj zdravotný stav, majú vyššie príjmy, kumulujú viac bohatstva a vo všeobecnosti žijú zdravším životným štýlom než ich slobodní rovesníci.¹⁵⁹

Napríklad, podľa jednej nedávnej štúdie, ženatí muži dosahujú vyššiu hladinu karotenoidov v krvi než tí, ktorí do manželstva nevstúpili, ovdoveli alebo sa rozviedli. Aj vydaté ženy charakterizuje vyššia hladina karotenoidov oproti vdovám, čo naznačuje, že na jedálnom lístku manželov býva vo všeobecnosti viac zeleniny a ovocia.¹⁶⁰

Nedávna štúdia o zdravotnom stave dôchodcov v Spojených štátoch a vplyve manželstva na zdravotný stav realizovaná na vzorke 9 333 respondentov skúmala osoby vo veku 51-61 rokov a porovnávala výskyt hlavných druhov chorôb ako aj rozsah postihnutia u osôb žijúcich v manželstve, kohabitujúcich osôb, rozvedených, ovdovených ako aj u osôb, ktoré nikdy do manželstva nevstúpili. Ako konštatovali autori štúdie, „ženatí muži resp. vydaté ženy dosahujú najnižšiu úmrtnosť na každú zo sledovaných chorôb, menej poškodení, funkčných problémov alebo postihnutí, a to bez výnimky.“ Pokiaľ ide o postihnutia, rozdiely v rodinnom stave sú výrazné aj po očistení o faktor veku, pohlavia, rasy a národnosti.¹⁶¹ Ďalšia štúdia realizovaná federálnou vládou financovanými Centrami pre riadenie a prevenciu chorôb (Centers for Disease Control) zistila, že dospelí ľudia žijúci v manželstvách sú menej náchylní na zlý zdravotný stav, nutnosť obmedzovať bežné činnosti zo zdravotných dôvodov, bolesti hlavy, stavy psychického napätia, fajčenie aj problémy s alkoholom, v porovnaní s ovdovenými, rozvedenými alebo kohabitujúcimi osobami.¹⁶²

Štúdie však zároveň ukazujú, že zdravotné vplyvy manželstva podstatným spôsobom závisia od kvality manželstva, najmä u žien. Výskumy tímu psychologičky Janice Kiecolt-Glaser naznačujú, že zdravie žien obvykle osobitne trpí vo vzťahoch nízkej kvality; naopak, ženám osobitne prospievajú vysokokvalitné vzťahy. Napríklad, negatívne správanie v manželskom živote (kritika, ponížovanie, sarkazmus) je u žien spojené s vysokými hladinami

stresových hormónov (epinefrín, adrenokortikotropín a norepinefrín), vysokým krvným tlakom a s oslabeným imunitným systémom.¹⁶³ Takže, predovšetkým u žien, nielen rodinný stav, ale aj kvalita vzťahu výrazne koreluje s lepším zdravotným stavom.

Okrem toho, spojitosť medzi nekvalitným manželským vzťahom a pocitovým vnímaním vlastného zdravia s vekom rastie,¹⁶⁴ pričom z dlhodobého hľadiska nekvalitné manželstvo môže byť zo zdravotného hľadiska horšie než rozvod.¹⁶⁵ Zdá sa, že nízka kvalita manželského vzťahu je jednou z príčin, prečo slobodné matky, ktoré sa vydajú, neprofitujú z následného manželstva tak výrazne, ako bezdetné ženy, ktoré sa rozhodnú vydať.¹⁶⁶ Zdá sa tiež, že manželské konflikty nejakým spôsobom súvisia s funkčným poškodením najmä u osôb v strednom veku a starších osôb.¹⁶⁷

Podobne ako pri štúdiách zameraných na vzťah manželstva a úmrtnosti, pomerne strohá informácia o rodinnom stave nemusí adekvátne odrážať vývoj rodinného stavu a jeho vplyv na fyzické zdravie. U mužov aj u žien sa doba trvania manželstva spája s nižšou mierou chorobnosti. U žien majú predčasné manželstvá (počas alebo pred 18-tym rokom života) ako aj počet rozvodov negatívny vplyv na zdravotný stav; u mužov rozhoduje skôr doba trvania obdobia po rozvode, resp. ovdovenie.¹⁶⁸ Ale aj tu výskum naznačuje, že stabilné a dlhodobé manželstvo typicky prospieva zdraviu žien aj mužov.

Napriek celkovým nesporným výhodám manželstva z hľadiska zdravia je však vstup do manželstva spojený s minimálne jednou nevýhodou – priberaním.¹⁶⁹ Podľa jednej, štúdie čerstvo ženatí muži alebo vydaté ženy zaznamenali v priemere vyšší rast indexu BMI o 1,129 jednotiek oproti svojim rovesníkom, ktorí počas ďalších troch rokov do manželstva nevstúpili – čo predstavuje nárast váhy v priemere o asi 3,6 kg u osoby s výškou 177 cm a váhou 77 kg.¹⁷⁰ U ženatých mužov a vydatých žien je dvakrát vyššie riziko obezity než u nekohabitujúcich osôb vo vzťahu.¹⁷¹ V tomto prípade manželia

na rozdiel od slobodných pravdepodobne menej dbajú na príťažlivosť svojho zovňajšku s cieľom udržať si partnera.

21. Zdá sa, že manželstvo sa spája s lepším zdravím v menšinových a chudobných komunitách.

Podľa nedávnej správy Centier pre kontrolu a prevenciu chorôb riziko zhoršenia zdravotného stavu, zdravotných obmedzení, fajčenia, problémov s alkoholom alebo vážneho psychického napätia je nižšie u zosobášených členov afroamerických a hispánskych komunít v porovnaní s kohabitujúcimi, nezobášenými, rozvedenými alebo ovdovenými členmi týchto komunít. Riziko zhoršenia zdravotného stavu, zdravotných obmedzení, fajčenia, problémov s alkoholom alebo vážneho psychického napätia je nižšie aj u manželov a manželiek z chudobných komunít v porovnaní s tými, ktorí kohabitujú, alebo ktorí sa rozviedli, prípadne ovdoveli (nie sú však na tom v tomto smere konzistentne lepšie než tí, ktorí nikdy do manželstva nevstúpili).¹⁷² Na druhej strane manželstvo môže zvyšovať riziko obezity afroamerických žien.¹⁷³

Manželstvo má vplyv aj na zdravie detí. Štúdie ukazujú, že riziko úmrtia pri pôrode alebo v jeho bezprostrednej súvislosti, ako aj riziko nízkej pôrodnej váhy a predčasného pôrodu, je u hispánskych a afroamerických detí vyššie, ak sa deti rodia mimo manželstva.¹⁷⁴ Pre potvrdenie týchto vplyvov a lepšie pochopenie ďalších vplyvov manželstva na zdravotný stav ľudí z chudobných vrstiev a rôznych menšinových skupín je však potrebný ďalší výskum.

Duševné zdravie a emocionálna rovnováha

22. Deti rozvedených rodičov majú vyššiu mieru psychického napätia a duševných chorôb.

Za uplynulé štyri desaťročia sa podarilo nazhromaždiť množstvo štúdií zameraných na rozvody, ktoré vo všeobecnosti poukazujú na negatívny vplyv rozvodov na psychiku detí. Rozvody zvyšujú emocionálne napätie a zdvojnásobujú riziko, že deti budú neskôr čeliť vážnym psychickým problémom.¹⁷⁵ Detom rozvedených rodičov hrozí vyššie riziko depresí a iných duševných chorôb počas ich života, sčasti aj v dôsledku slabších výsledkov v oblasti vzdelávania, vyššieho rizika rozvodovosti, problémov v manželstve a rizika hmotnej núdze.¹⁷⁶

Dvadsaťpäť rokov trvajúca štúdia tímu psychologičky Judith Wallerstein poukazuje na silnejúci negatívny účinok rozvodu počas dospievania. Vzťahy týchto detí k opačnému pohlaviu sú často ovplyvnené akútnym strachom zo zrady alebo opustenia. Mnohí z nich sa sťažovali, že nikdy nestretli muža alebo ženu v šťastnom vzťahu a vyjadrovali pochybnosti, či takýto vzťah je vôbec možný.¹⁷⁷ Nedávny nárast kohabitácie môže sčasti súvisieť aj s menšou dôverou v manželstvo u dnes už dospelých detí rozvedených rodičov.¹⁷⁸ Keďže vo svojom živote zažili rozvod takpovediac zblízka, mnohí mladí muži a ženy sa obávajú vstupovať do celoživotného zväzku a majú pocit, že sú v istom zmysle hendikepovaní pri hľadaní lásky v manželstve, keďže im chýbajú vzory šťastného vzťahu medzi mužom a ženou. Okrem toho, často nie sú schopní riešiť konflikty a očakávajú zradu či opustenie zo strany milenca, milenky, resp. manžela alebo manželky.¹⁷⁹ A tak namiesto vstupovania do manželstiev kohabitujú, randia alebo praktizujú príležitostný sex.

Od vydania priekopníckej knihy psychologičky Judith Wallerstein s názvom *Druhé šance: muži, ženy a deti desaťročie po rozvode* (*Second Chances: Men,*

Women, and Children a Decade After Divorce) pribudlo množstvo štúdií zameraných na vplyv rozvodu na deti. Podľa autorky je skúsenosť s rozvodom spojená so strachom z opustenia, nespavosťou, zvýšenou agresivitou a chronickou nervozitou detí. Novšie štúdie okrem toho upozorňujú na vážne emocionálne napätie a dvojnásobné riziko výskytu vážnych psychických problémov u detí rozvedených rodičov. Deťom rozvedených rodičov hrozí vyššie riziko depresí a iných duševných chorôb počas ich života, sčasti aj v dôsledku slabších výsledkov v oblasti vzdelávania, vyššieho rizika rozvodovosti, problémov v manželstve a rizika hmotnej núdze.

Načasovanie rozchodu je tiež dôležité. Nestabilita rodiny v predškolskom veku (avšak nie medzi prvým a štvrtým ročníkom základnej školy), či už je to rozvod alebo iná forma rozchodu rodičov, zvyšuje externalizované poruchy správania a znižuje schopnosť piatakov vychádzať so svojimi rovesníkmi.¹⁸⁰

Neexistujú jednoznačné závery, či táto vyššia miera psychického napätia kauzálne súvisí s rozvodom rodičov, alebo namiesto toho s nejakými genetickými faktormi. Štúdie z dvoch univerzít – v Austrálii a vo Virgínii – realizované tým istým výskumným tímom, priniesli veľmi odlišné výsledky. Dve z realizovaných štúdií sledovali jednovaječné a dvojvaječné dvojčatá v Austrálii, ktoré vstúpili do manželstva a mali deti. Niektoré z dvojčiek sa rozviedli. Porovnaním detí rozvedených rodičov s deťmi z nenarušených rodín z tejto vzorky tak mohli vedci určiť vplyv genetického faktora na psychické problémy detí z rozvedených rodín. Konkrétne táto štúdia zistila, že deti z rozvedených rodín boli náchyľnejšie na depresie, alkoholizmus a užívanie drog, delikvenciu a častejšie pomýšľali na samovraždu.¹⁸¹ Slovanmi jedného člena výskumného tímu, „výsledky naznačujú, že rozvod rodičov má psychopatologické účinky u dospievajúceho potomstva, a to aj po očistení o genetické faktory alebo faktory súvisiace s prostredím, v ktorom sa táto dvojička-rodič pohybuje.“¹⁸² Na druhej strane však obdobná štúdia z Virgínie zistila, že zdanlivý vplyv rozvodu rodičov na emocionálne problémy môže

byť pripísaný genetickým rozdielom medzi rodičmi, ktorí sa rozvedli, aj keď genetické faktory nevysvetlili spojitosť medzi rozvodom rodičov a problémami s alkoholom.¹⁸³ Výskumníci uviedli, že diskrepanciu mohol spôsobiť odlišný kultúrny kontext, rozdiely v meraniach, alebo vo výbere vzorky.

Okrem toho, existujú ďalšie dôkazy, že psychologické účinky rozvodu závisia od rozsahu konfliktu, ktorý bol medzi rodičmi prítomný pred rozvodom. Ak bol konflikt medzi manželmi vypuklý a dlhodobý, deťom obvykle rozvod psychicky pomohol. Ak bol manželský konflikt mierny, rozvod znamenal pre deti psychickú ujmu. Nanešťastie sa zdá, že k dvom tretinám rozvodov dochádza u párov, kde bol konflikt mierny.

23. Kohabitácia je spojená s vyššou mierou psychických problémov u detí.

Štúdie ukazujú, že existuje výrazne vyššia pravdepodobnosť u detí z kohabitujúcich domácností, že budú čeliť depresiám, problémom so spánkom, pocitom zbytočnosti, nervozite a napätiu v porovnaní so svojimi rovesníkmi z nenarušených domácností založených na manželstve.¹⁸⁵ Celoštátna reprezentatívna štúdia zameraná na 6 až 11-ročné deti napríklad ukázala, že 15,7 % detí z kohabitujúcich domácností čelí vážnym emocionálnym problémom (depresie, pocit menejcennosti a pod.) v porovnaní s 3,5 % detí z rodín, ktoré tvoria zosobášení biologickí alebo adoptívni rodičia.¹⁸⁶

Predškólační kohabitujúcich nevlastných rodičov uvádzajú vo vyššej miere pocit smútku a osamelosti než deti, ktoré žijú v spoločnej domácnosti so zosobášenými biologickými rodičmi. U detí, ktoré žijú s biologickými kohabitujúcimi rodičmi sa výsledky nelíšia od detí, ktorí žijú s vlastnými zosobášenými rodičmi. Obidva druhy domácností kohabitujúcich rodičov však spája nižšia miera sebadisciplíny u detí predškolského veku, ktoré v týchto prostrediach vyrastajú.¹⁸⁷ U adolescentov vyrastajúcich v kohabitujúcich nevlastných rodinách bol zaznamenaný vyšší výskyt depresií než u ich

rovesníkov žijúcich v stabilných rodinách biologických rodičov. Prechod od kohabitácie nevlastných rodičov k manželstvu nevlastných rodičov takisto zvyšuje riziko depresie u adolescentov.¹⁸⁸

Vplyv kohabitácie môže závisieť od miery jej spoločenskej inštitucionalizácie. Napríklad, deti narodené hispánskym matkám v krajinách, kde je kohabitácia rozšírenejšia a akceptovanejšia, vykazujú menej externalizovaných porúch správania než deti, ktoré sa narodili v krajinách, kde je táto forma menej inštitucionalizovaná.¹⁸⁹ Pre deti v Spojených štátoch je však kohabitácia z hľadiska ich duševného zdravia riziková.

24. Zdá sa, že rozpad rodiny výrazne zvyšuje riziko samovrážd.

Vysoká miera fragmentácie rodiny je spojená so zvýšeným rizikom samovrážd u dospelých aj u adolescentov.¹⁹⁰ Riziko pokusov o samovraždu je u rozvedených mužov a žien viac než dvojnásobne vyššie než u zosobášených osôb.¹⁹¹ Osoby žijúce v manželstve sú menej náchylné na samovraždu v porovnaní so svojimi rozvedenými, ovdovenými alebo slobodnými rovesníkmi.¹⁹² Za posledné polstoročie sa miera samovrážd medzi teenagermi a mladými dospelými strojnásobila. Podľa jednej novšej štúdie, jednou „z kľúčových a rozhodujúcich premenných, ktoré tento rast môžu vysvetliť, je vyšší podiel mladistvých, ktorí žijú v domácnostiach s jedným rozvedeným rodičom“. Podľa výskumníkov je tento vplyv „výrazný a na raste počtu samovrážd sa podieľal až z dvoch tretín“. ¹⁹³ Ďalšia štúdia ukazuje, že ak by sa rodinná štruktúra od roku 1970 nezmenila, každoročne až o 179 000 menej detí by o samovražde uvažovalo, a o 71 000 menej detí by sa ju pokúsilo spáchať.¹⁹⁴

25. Vydaté matky obvykle trpia depresiami menej ako slobodné alebo kohabitujuce matky.

Absencia manželstva predstavuje pre matky významný rizikový faktor z hľadiska výskytu depresí. Vydaté matky mávajú menej depresí než kohabitujuce a slobodné matky. Je vyššia pravdepodobnosť, že sa u kohabitujuúcich matiek vyskytne depresia, pretože zažívajú menšiu istotu pokiaľ ide o trvalosť vzťahu v porovnaní s vydatými matkami.¹⁹⁵ Vydatým matkám sa takisto dostáva viac podpory od otca ich detí.¹⁹⁶ Slobodné matky sú náchylnejšie na depresie vzhľadom na záťaž spojenú s výchovou. Podľa jednej štúdie realizovanej na vzorke 2 300 dospelých obyvateľov miest, riziko depresí u matiek predškôlkov bolo podstatne vyššie u nevydatých než u vydatých matiek.¹⁹⁷ Slobodné matky, ktoré sa vydali (a zotrvali v manželstve) takisto profitovali z rovnakých duševných aj zdravotných benefitov ako bezdetné ženy, ktoré sa vydali.¹⁹⁸ Manželstvo chráni pred rizikom depresí aj matky v teenagerskom veku. V jednej celoštátnej reprezentatívnej vzorke osemnásťročných a devätnásťročných matiek, 41 % slobodných bielych matiek s prvým dieťaťom uvádzalo vyššie úrovne depresívnych symptómov, v porovnaní s 28 % bielych vydatých matiek v tej istej vekovej skupine.¹⁹⁹

Longitudinálne štúdie zamerané na rozhodnutia mladých dospelých o vstupe do manželstva, rozvode alebo o zotrvaní mimo manželstva naznačujú zvýšenú duševnú a emocionálnu pohodu u ženatých mužov a vydatých žien.²⁰⁰ V tejto správe sa venujeme najmä depresiam matiek, pretože predstavuje vážny duševný problém pre ženy a vážny rizikový faktor pre deti.²⁰¹ Nielenže sú slobodné matky náchylnejšie na depresie, ale aj dôsledky depresí matiek na pohodu detí sú väčšie v prípade neúplných rodín s jedným rodičom – pravdepodobne preto, lebo deťom sa od slobodných rodičov dostáva menšia podpora a deti v narušených rodinách majú sťažený prístup k svojmu druhému (nedeprimovanému) rodičovi.²⁰²

Podľa jednej štúdie, slobodné matky, ktoré nemajú milostný vzťah (akéhokoľvek druhu) s otcom dieťaťa rok po narodení, uvádzajú najväčšie problémy s duševným zdravím. No aj tie ženy, ktoré kohabitujú s otcom dieťaťa alebo sú v romantickom nekohabitujúcom vzťahu s otcom dieťaťa, majú väčší sklon k duševným problémom než vydaté ženy. Podľa tejto štúdie asi 29 % matiek, ktoré už nie sú v milostnom vzťahu s otcom ich dieťaťa, uvádza minimálne jeden duševný problém v porovnaní s 24 % žien v romantickom nekohabitujúcom vzťahu, resp. 23 % žien v kohabitujúcom vzťahu, oproti 16 % v prípade vydatých žien. Tieto rozdiely pretrvávajú aj po očistení o relevantné osobnostné charakteristiky.²⁰³

Kriminalita a domáce násilie

26. Chlapci vyrastajúci v narušených rodinách majú väčší sklon k delikvencii a kriminálnemu správaniu.

Aj po očistení o faktory ako rasa, vzdelanie matiek, kvalita štvrte alebo kognitívne schopnosti, sa v nedávnej štúdii zistilo, že u chlapcov vychovávaných v neúplných rodinách s jedným rodičom existuje dvojnásobné riziko spáchania trestného činu s následným uväznením do približne tridsiateho roku života (u chlapcov vychovávaných v rodinách s nevlastným rodičom je toto riziko viac ako 2,5-násobné). Štúdia zistila, že viac než 7 % týchto chlapcov bolo uväznených medzi pätnástym a tridsiatym rokom života.²⁰⁴

Teenageri v domácnostiach s jedným rodičom alebo v domácnostiach s opätovne uzatvorenými manželstvami vykazujú deviantnejšie správanie a páchajú viac delikventných činov oproti svojim rovesníkom zo stabilných manželstiev.²⁰⁵ Teenageri z neúplných rodín sa vo všeobecnosti menej riadia názormi svojich rodičov a viac prihliadajú k názorom svojich rovesníkov.

V kombinácii s nižšou mierou kontroly zo strany rodičov je tento postoj detí predpokladom pre neskoršie delikventné správanie.²⁰⁶ Niektoré štúdie však ukazujú, že spojitosť medzi rodičovstvom slobodných rodičov a delikventným správaním neplatí pre afroamerické deti.²⁰⁷

Výskumy zamerané na vzťah medzi výchovou kohabitujúcich párov a trestnými činmi resp. delikvenciou mladistvých, sú stále v začiatkoch. Napriek tomu je zrejmé, že u adolescentov z kohabitujúcich domácností je vyššie riziko delikventného správania, podvádzania a vylúčenia zo školy.²⁰⁸ Navyše bieli a hispánski adolescenti z kohabitujúcich domácností sú náchylnejší na poruchy správania než adolescenti z nenarušených rodín založených na manželstve, aj v porovnaní s adolescentmi z neúplných rodín slobodných matiek.²⁰⁹ Zdá sa, že jedným z dôvodov, prečo sú teenageri z kohabitujúcich domácností na tom horšie než ich rovesníci z neúplných rodín je skutočnosť, že kohabitujúce domácnosti väčšinou riadi matka a muž, ktorý s deťmi nie je v žiadnom príbuzenskom vzťahu. Priatelia matky znamenajú vyššie riziko zneužívania detí v porovnaní so ženatými otcami a takisto je vyššia pravdepodobnosť, že pre priateľa matky býva dieťa z hľadiska záujmu matky konkurentom.²¹⁰

Zmeny štruktúry rodiny sú spojené s rastom delikventného správania adolescentov. Osobitne, zmena z rodiny dvoch biologických rodičov na rodinu slobodnej matky alebo zmena z rodiny slobodnej matky na kohabitujúcu domácnosť alebo nevlastnú rodinu sú spojené so zvýšenou mierou delikventného správania u adolescentov. Na druhej strane sa zdá, že zmena na neúplnú rodinu slobodnej matky zo zosobášenej alebo kohabitujúcej nevlastnej rodiny nemá žiaden vplyv, rovnako ako zmena z kohabitujúcej nevlastnej rodiny na zosobášenú nevlastnú rodinu. Inými slovami, u detí, ktoré stratili prostredie stabilnej nenarušenej manželskej rodiny existuje vyššie riziko delikventného správania.²¹¹

27. Zdá sa, že manželstvo znižuje riziko, že sa z dospelých ľudí stanú buď páchatelia alebo obeť trestných činov.

Pravdepodobnosť, že sa slobodné alebo rozvedené ženy stanú obeťami násilného trestného činu je štvor až päťnásobne vyššia (bez ohľadu na vek) v porovnaní s vydatými ženami. Pravdepodobnosť, že sa slobodné alebo rozvedené ženy stanú obeťou znásilnenia je takmer desaťnásobne vyššia a pravdepodobnosť násilného prepadnutia približne trojnásobná. Americké ministerstvo spravodlivosti odhaduje, že podiel počtu obetí násilných trestných činov u vydatých žien sa pohybuje na úrovni 17 obetí na 1 000 vydatých žien oproti 60 obeťami na 1000 slobodných a rozvedených žien v období 1992-1993. Podobne, aj v porovnaní so ženatými mužmi, je pravdepodobnosť, že sa neženatý muž stane obeťou násilného trestného činu, približne štvornásobná.²¹²

Manželstvo hrá dôležitú rolu aj v znižovaní kriminality u mužov.²¹³ Podľa jednej štúdie realizovanej na vzorke asi piatich stoviek chronických mladistvých delikventov, u tých z nich, ktorí sa oženili a mali kvalitné manželstvo, sa znížila miera kriminality o dve tretiny oproti tým, ktorí zostali slobodní, resp. ktorí nemali dobré manželstvo.²¹⁴ Výskum sociológa Roberta Sampsona naznačuje, že počet vražd a lúpeží v amerických mestách výrazne koreluje so zdravím manželstva v mestských komunitách. Štúdia napríklad ukazujú, že vysoká miera narušenia rodiny a nízka miera sobášnosti sú spojené s väčším počtom vražd a lúpeží u černochoch aj belochov, tak dospelých, ako aj mladistvých.²¹⁵ Ako konštatuje R. Sampson, „rodinná štruktúra je jedným z najvýznamnejších, ak nie najvýznamnejším indikátorom budúceho vývoja rôznych foriem násillia v amerických mestách.“²¹⁶

Iná nedávna štúdia dospela k podobnému záveru. Podľa nej rozdiely v štruktúre rodín medzi populáciou belochov a černochoch sú jednou z príčin rozdielneho počtu vražd spáchaných belochmi a černochochmi.²¹⁷ Manželstvo

znižuje kriminalitu aj v Holandsku, z čoho vyplýva, že tento vplyv neplatí výlučne pre prostredie Spojených štátov.²¹⁸ Iná štúdia zasa naznačuje, že pokles sobášnosti u manuálne pracujúcich a chudobných v 70-tych rokoch výrazne zvýšil mieru kriminality v nasledujúcom desaťročí. Príčina? Ženatí muži trávajú viac času so svojimi manželkami, ktoré ich skôr odrádzajú od trestných činov, a naopak menej času so svojimi rovesníkmi, ktorí ich nezvyknú od týchto činov odrádzať.²¹⁹ Jeden z výskumov s veľmi prísnou metódou, ktorý sa zameriaval na kauzálny vzťah medzi manželstvom a kriminalitou, zistil, že manželstvo znižuje riziko páchania trestných činov asi o 35 %.²²⁰

28. Zdá sa, že u vydatých žien je nižšie riziko výskytu domáceho násillia než u kohabitujúcich žien alebo žien v partnerskom vzťahu.

Domáce násillie je vážnym problémom v manželstve aj mimo neho.

Hoci mladé ženy musia uznať, že manželstvo nie je dobrou stratégiou pre nápravu mužov s násillnickými sklonmi, veľká časť výskumu ukazuje, že život mimo manželstva, osobitne spoluzitie s mužom bez sobáša, je spojené so zvýšeným rizikom domáceho násillia.²²¹ Jedna analýza Celoštátneho prieskumu rodín a domácností (National Survey of Families and Households) zistila, že kohabitujúci ľudia v porovnaní s manželmi viac ako trikrát častejšie uvádzali, že v ich domácnostiach počas uplynulého roka hádka prerástla do fyzickej potýčky (13 % u kohabitujúcich oproti 4 % u manželov). Aj po očistení o rasové, vekové a vzdelanostné faktory, je u ľudí, ktorí spolu iba bývajú, v porovnaní s manželmi stále vyššia pravdepodobnosť násillnej potýčky.²²² Aj matky dojčiat hlásia vyšší výskyt násillia, či už zotrávajú v kohabitácii alebo nekohabitujúcom milostnom vzťahu.²² Zdá sa, že na začiatku dospelosti, keď sa za normu považuje skôr partnerský vzťah než manželstvo, je miera násillia u manželských párov a osôb v partnerských vzťahoch dosť podobná. Napriek tomu, pokiaľ ide o domáce násillie páchané na mladých ženách, medzi manželkami a kohabitujúcimi ženami je určitý rozdiel.²²⁴ Ďalšia štúdia o domá-

com násilí zameraná na afroamerické ženy hovoria, že je u nich vyššie riziko, že sa stanú obeťami domáceho násilia, pokiaľ bývajú v štvrti s vyšším podielom kohabitujúcich párov.²²⁵ Jeden sociológ zhrnul relevantný výskum týmito slovami: „Bez ohľadu na metodiku dospievame k podobným výsledkom: kohabitujúcich sa násilie dotýka vo vyššej miere než manželov.“²²⁶

Efekt selekcie určite má významný vplyv. Ženy sú menej náchylné vydať sa za násilného muža, a viac náchylné sa s násilníkom rozviesť. Jedným z dôvodov, prečo je u kohabitujúcich žien vyššia pravdepodobnosť, že budú mať násilníckeho partnera je skutočnosť, že kohabitujúce ženy žijúce vo vzťahu bez domáceho násilia sa s väčšou pravdepodobnosťou vydajú, zatiaľ čo kohabitujúce ženy žijúce v násilníckom vzťahu sú menej náchylné vstúpiť do manželstva. To znamená, že vzťahy s najvyššou mierou násilia majú väčšiu pravdepodobnosť aj naďalej zostať kohabitujúcimi vzťahmi.²²⁷ Podľa sociológov však hrá určitú rolu aj väčšia miera integrácie ženatých mužov v spoločnosti a tiež väčšia miera investovania manželov do ich vzájomného vzťahu.²²⁸ Ženatí muži, napríklad, vo väčšej miere uznávajú pravidlá ako je pravidlo povinného zatýkania násilníka, čo naznačuje ich zásadný nesúhlas s domácim násilím.²²⁹

29. Deťom, ktoré nežijú so svojimi zosobášenými biologickými rodičmi, hrozí vyššie riziko zneužívania.

Deťi žijúce v neúplných rodinách slobodných matiek, s priateľmi matiek, alebo s nevlastným otcom, sú vystavené vyššiemu riziku, že sa stanú obeťami zneužívania detí.²³⁰ Deťi, ktoré žijú v domácnosti so slobodnou matkou, dosahujú vyššiu úmrtnosť v dôsledku úmyselných zranení.²³¹ Podľa ďalšej celonárodnej štúdie, 7 % detí, ktoré žili s jedným rodičom, bolo vystavených sexuálnemu zneužívaniu, v porovnaní so 4 % detí, ktoré žili s oboma biologickými rodičmi, a to najmä preto, že vo väčšej miere prichádzali do kontaktu s cudzími dospelými mužmi.²³² Podľa ďalšieho výskumu sa zistilo, že hoci priatelia matiek prispievajú menej než dvoma percentami k nerodi-

čovskej starostlivosti o deti, sú pritom zodpovední až za polovicu všetkých hlásených prípadov zneužívania detí zo strany nerodičov. Výskumník konštatuje, že „malé dieťa ponechané doma s matkiným priateľom je vystavené zvýšenému riziku fyzického zneužitia.“²³³ Nedávna celoštátna správa o týraní detí hovorí, že „deti žijúce s dvoma zosobášenými biologickými rodičmi dosahujú najnižší štandardný ukazovateľ týrania (Harm Standard Abuse), ktorý sa pohybuje na úrovni 6,8 prípadov týrania na 1 000 detí,“ zatiaľ čo „u detí žijúcich s jedným rodičom v spoločnej domácnosti s jeho nezosobášeným partnerom je najvyšší výskyt týrania (57,2 prípadov týrania na 1 000 detí).“²³⁴ Ďalšia štúdia, ktorá sa zamerala na smrteľné prípady zneužívania detí v štáte Missouri zistila, že riziko usmrtenia detí predškolského veku bolo v prípade kohabitujúcich domácností 47,6-násobne vyššie než u detí z nenarušených rodín založených na manželstve.²³⁵

Aj nevlastní otcovia predstavujú pre deti riziko. Psychológovia Martin Daly a Margo Wilson upozorňujú, že „život s nevlastným rodičom je zatiaľ najvýraznejším rizikovým faktorom závažného zneužívania detí.“²³⁶ Štúdie ukazujú, že u malých detí žijúcich v nevlastných rodinách je riziko zavraždenia nevlastným rodičom (zvyčajne nevlastným otcom) viac ako 50-násobne vyššie od rizika zavraždenia biologickým rodičom.²³⁷ Podľa ďalšej štúdie, predškolační žijúci s nevlastným otcom čelia 40-násobne vyššiemu riziku sexuálneho zneužitia ako tí, ktorí žijú s oboma biologickými rodičmi.²³⁸

30. Prehlbujú sa rozdiely v manželskom správaní medzi vysokoškolsky vzdelanými Američanmi a menej vzdelanými Američanmi.

Až do konca 70-tych rokov drvivá väčšina dospelých Američanov žila v nenarušenom manželstve a takmer deväť z desiatich detí sa rodilo do rodín založených na manželstve. Dnes to tak nie je. Dnes je menej než polovica dospelých zosobášených, a takmer polovica bielych stredoškolsky vzdelaných

Američanov.²³⁹ Je zjavné, že odklon od tradičného manželstva dramaticky zmenil povahu života dospelých a kontext rodinného života pre deti.

Odklon od manželstva však zasiahol s osobitnou silou najmä chudobných, manuálne pracujúcich a menšinové komunity. Naproti tomu, vývoj v oblasti manželstva u vzdelanejších a bohatších Američanov sa zväčša stabilizoval alebo došlo k určitému zlepšeniu. Napríklad, počet detí narodených mimo manželstva vzrástol u stredoškolsky vzdelaných bielych Američanov viac než šesťnásobne, a to z 5 % v roku 1982 na 34 % v období 2006 – 2008. Ale v tom istom období nedošlo k žiadnemu nárastu u vysokoškolsky vzdelaných belochoch, v prípade ktorých sa mimo manželstva rodili iba 2 % detí v 80-tych rokoch, aj v prvom desaťročí tohto storočia. Podobne, nestabilita rodiny medzi Američanmi bez vysokoškolského vzdelania rástla, no u vysokoškolsky vzdelaných Američanov *klesla*. Od roku 1982 podiel 14-ročných detí žijúcich s obidvoma rodičmi klesol u detí rodičov bez vysokoškolského vzdelania, no u detí rodičov s vysokoškolským vzdelaním tento podiel vzrástol.²⁴⁰

To znamená, že v Spojených štátoch dnes narastajú rozdiely v manželskom správaní (marriage gap) tak, že vzdelaní a bohatí sa tešia zo stabilnejších a kvalitnejších manželstiev, kým chudobnejší a menej vzdelaní zažívajú menej kvalitné a nestabilnejšie manželstvá. Chudobní a manuálne pracujúci Američania sa čoraz viac úplne zriekajú manželstva, a rozhodujú sa miesto neho pre kohabitáciu, ktorá z dlhodobého hľadiska nie je prospešná ani pre nich, ani pre ich deti.

Tieto rastúce rozdiely v manželskom správaní predstavujú veľký problém minimálne z dvoch dôvodov. Vzdaľujú manuálne pracujúcich a chudobných od inštitúcie, ktorá historicky dodávala účel, zmysel, zodpovednosť, vzájomnú pomoc a zmysel pre solidaritu životom nespočetného množstva mužov a žien. Taktiež dvojako znevýhodňujú deti z chudobných a manuálne pracujúcich vrstiev, keďže tieto deti trpia horším prístupom k socio-ekonomickým zdrojom, aj k nenarušeným manželským rodinám.

Záver

MANŽELSTVO JE VIAC NEŽ SÚKROMNÝ EMOCIONÁLNY VZŤAH. Je to aj spoločenské dobro. To samozrejme neznamená, že každý môže alebo má do manželstva vstupovať. Takisto to neznamená, že by každé dieťa vychované mimo manželstva malo byť z tohto dôvodu nejakým spôsobom poškodené. Manželstvo nie je všeliek, ktorý vyrieši všetky naše spoločenské problémy.

Ale na manželstve záleží. Deťom z bežných nenarušených zosobášených rodín sa darí lepšie ako deťom z bežných neúplných alebo nevlastných rodín a z rodín kohabitujúcich párov. Komunity, v ktorých sú relatívne kvalitné manželstvá bežným javom, sú lepším prostredím pre deti, ženy aj pre mužov v porovnaní s komunitami, ktoré charakterizuje vysoký počet rozvodov, nemanželských detí, kohabitácií alebo silno konfliktných manželstiev. Ako vidíme, pozitíva silnej manželskej kultúry sú dostupné pre všetkých ľudí bez ohľadu na rasu, národnosť alebo spoločenskú vrstvu.

Ak sa pozrieme na otázku vplyvu manželstva na spoločenské dobro z perspektívy celkového zdravia našej spoločnosti, nemôžeme nevidieť, že vplyv manželstva je na celospoločenskej úrovni veľmi výrazný. Sociológ Paul Amato nedávno skúmal opätovný nárast sobášnosti na úroveň z roku 1980 a jeho vplyv na domácnosti s deťmi. Štúdia dospela k nasledujúcemu záveru:

Vďaka opätovnému posilneniu manželskej stability na pôvodnú úroveň z roku 1980 klesol počet detí vylúčených zo škôl takmer o pol milióna. Okrem toho, tento rast znamenal o dvestotisíc menej delikventných alebo násilných činov detí, o štvrt milióna menej terapeutických výkonov, asi o štvrt milióna menej fajčiarov, okolo 80 000 menej detí uvažujúcich o samovražde a asi o 28 000 menej pokusov o samovraždu u detí.²⁴¹

Inštitucionálna sila manželstva v našej spoločnosti jednoznačne vplýva na deti, dospelých aj na komunity, v ktorých žijú.

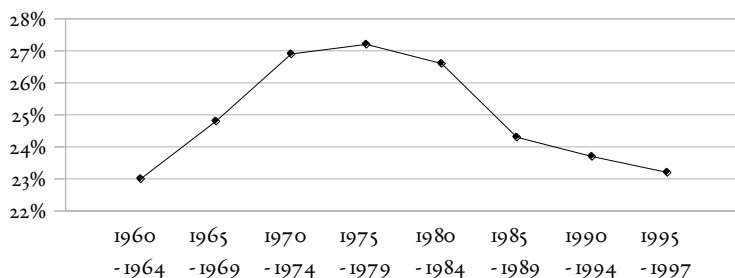
Ak tvorcov politík naozaj trápi problém chudoby, kriminality, výchovy detí, rastúcej ekonomickej nerovnosti alebo problém rozpočtových limitov dnešného sociálneho štátu, mali by si uvedomiť, že odklon od rodiny úzko súvisí so všetkými uvedenými spoločenskými neduhmi. Pre posilnenie postavenia manželstva je potrebné viac investovať do takých výskumov, ktoré budú schopné nasmerovať nové verejné politiky, spoločenské iniciatívy a verejné kampane na podporu inštitúcie manželstva, osobitne v menšinových a nízkopríjmových komunitách, ktoré sú odklonom od manželstva najviac postihnuté. Okrem toho je potrebné pokračovať v základných vedeckých výskumoch manželstva, kohabitácie a rodinnej nestability, ktoré môžu prispieť k tvorbe takých stratégií a programov, ktoré posilnia inštitúciu manželstva a spomalia kolotoč vzťahov, v ktorom sa tak veľa dospelých a detí dnes ocitá.²⁴² Existujú slubné príklady úspešných stratégií,²⁴³ no takéto stratégie by mali aj naďalej čerpať z pokračujúceho výskumu.

Potrebujeme nájsť odpovede na nasledujúce otázky: Aký dlhodobý vplyv na deti má výchova v čoraz viac nestabilných a zložených rodinách? Ako zabrániť výchove detí mimo manželstiev a preklenúť rozdiely v manželskom správaní? Ako môžu rodiny, manželskí poradcovia, terapeuti a tvorcovia verejných politík pomôcť pracujúcim a chudobným rodičom rozpoznať, že

kohabitácia sa pri zakladaní rodiny nemôže vyrovnáť manželstvu? Ako možno mobilizovať jednotlivé komunity s cieľom podporiť kultúru priateľskú k rodine? A ako spojiť tých, ktorí pomáhajú manželstvám priamo v teréne s výskumníkmi a verejnými predstaviteľmi a využiť synergiu teoretických poznatkov, praktických skúseností a verejných politík? Ak manželstvo nie je iba vecou súkromného vkusu, ale aj spoločenským a verejným dobrom, potom si odborníci aj angažovaní občania zaslúžia poznať odpovede na tieto, ale aj na mnohé ďalšie podobné otázky.

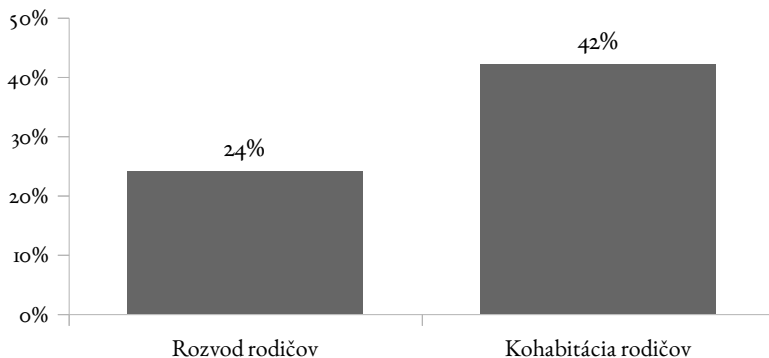
Príloha: grafy

Graf 1: Percento prvorodených detí, ktoré mali skúsenosť s rozvodom rodičov do dovŕšenia 10. roku života, podľa roku uzatvorenia manželstva rodičov (1960-1997)

Zdroj: Údaje SIPP, 2001, 2004 a 2008. Ženy, ktoré porodili pred manželstvom, nie sú zaradené.

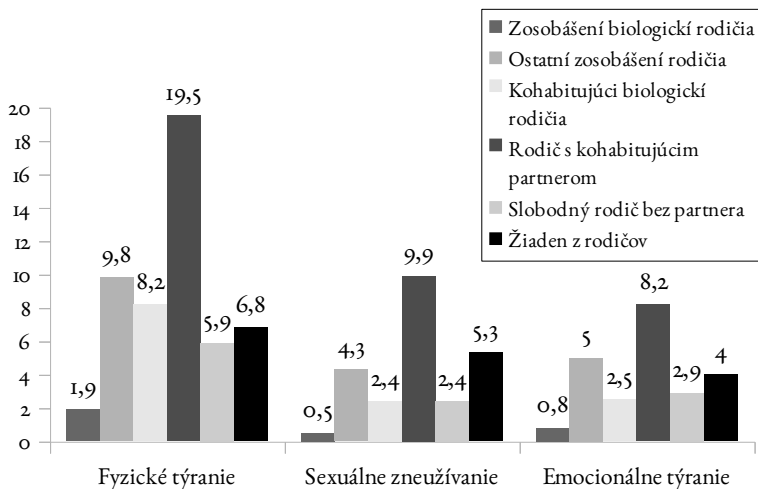
Graf 2: Percento detí, ktoré mali skúsenosť s rozvodom/odlúčením a kohabitáciou rodičov do dovŕšenia 12. roku života, obdobie výpočtu odhadov 2002 - 2007

Zdroj: Kennedy a Bumpass, 2011. Údaje z celoštátneho prieskumu vývoja rodiny (National Survey of Family Growth).

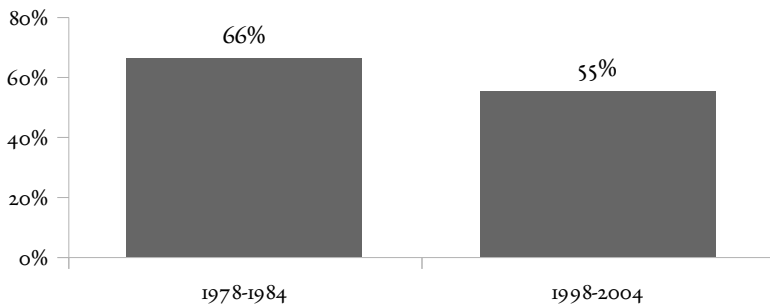
Pozn.: miera rozvodov/odlúčení sa vzťahuje iba na deti narodené zosobášeným rodičom.

Graf 3: Výskyt prípadov zneužívania (Harm Standard Abuse) na 1000 detí podľa štruktúry rodiny a usporiadania domácností, 2005 - 2006

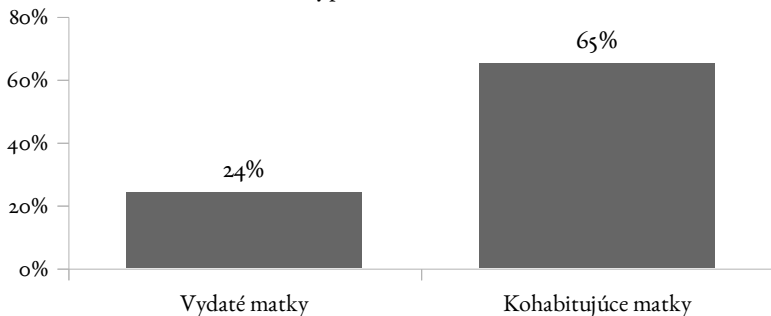
Zdroj: Graf 5-2 zo Štvrtej celoštátnej štúdie výskytu zneužívania a zanedbávania detí (NIS-4): Správa pre kongres Spojených štátov amerických

Graf 4: Percento 16-ročných detí, ktoré žijú v spoločnej domácnosti s matkou a otcom, 1978-1984 a 1998-2004

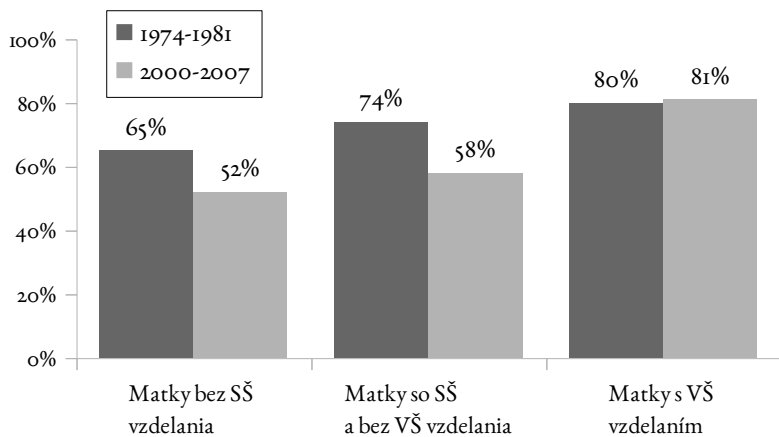
Zdroj: Všeobecný sociologický prieskum (General Social Survey), 1980-2010

Graf 5: Percento detí, ktoré mali skúsenosť s odlúčením rodičov do dovŕšenia 12. roku života, podľa vzťahu matky v čase pôrodu, obdobie výpočtu odhadov 2002-2007

Zdroj: Kennedy a Bumpass, 2011. Údaje z celoštátneho prieskumu vývoja rodiny (National Survey of Family Growth).

Graf 6: Percento 14-ročných dievčat, ktoré žijú s matkou a otcom v spoločnej domácnosti, podľa vzdelania matky a obdobia

Zdroj: Údaje z celoštátneho prieskumu vývoja rodiny (National Survey of Family Growth), 1982 a 2006-2008

Odkazy

Odkazy na zdrojové štúdie sú k dispozícii na internetovej adrese:

<http://www.hfi.sk/images/why-marriage-matters3-notes.pdf>

Inštitút pre americké hodnoty

Inštitút pre americké hodnoty (Institute for American Values) vznikol v roku 1987 ako súkromná apolitická organizácia zameraná na výskum, vydávanie publikácií a vzdelávanie v oblasti rozvoja rodinných politík a občianskej spoločnosti. Inštitút vytvára priestor pre výskum a diskusiu odborníkov z oblasti spoločenských vied s cieľom priniesť nové poznatky o výzvach, ktorým v súčasnosti čelí rodina v spoločnosti. Prostredníctvom publikácií a vzdelávacích aktivít sa inštitút usiluje spájať odbornú sféru s tvorcami politík s cieľom upriamiť pozornosť tvorcov politík na úrovni vlád, odbornú verejnosť z mediálneho prostredia, ako aj činiteľov v rozhodovacích pozíciách zo súkromného sektora, na najnovšie poznatky v oblasti rodinných politík a občianskej spoločnosti.

www.americanvalues.org

Národný projekt na podporu manželstva

Národný projekt na podporu manželstva (National Marriage Project) vznikol v roku 1997 na Rutgers University ako apolitická, celospoločenská interdisciplinárna iniciatíva, ktorá v súčasnosti sídli na University of Virginia. Cieľom projektu je výskum a analýza amerických rodín s dôrazom na spoločenské a kultúrne faktory, ktoré v súčasnosti ovplyvňujú manželstvo. Cieľom projektu je tiež hľadať stratégie, ako zvýšiť kvalitu a stabilitu manželstiev.

<http://nationalmarriageproject.org/>

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z. vznikol v roku 2010 ako občianske združenie, ktorého cieľom je najmä podpora a ochrana základných ľudských práv a slobôd, podpora a ochrana rodiny založenej na manželstve jedného muža a jednej ženy, ochrana náboženskej slobody, slobody svedomia a práv rodičov na výchovu svojich detí.

hfi@hfi.sk

www.hfi.sk

Tel.: 0948 302 422

Prečo na manželstve záleží. Tridsať záverov spoločenskovedných výskumov.
Súhrnná správa odborníkov na rodinu.

Vydal Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z. v roku 2015 ako svoju druhú publikáciu.

Všetky práva slovenského prekladu vyhradené pre Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z.

Počet strán: 72

Prvé vydanie

Rok 2015

Tlač: DEVIN printing house, s. r. o., Bratislava

ISBN 978-80-971738-1-4

www.hfi.sk

Skupina amerických výskumníkov pod vedením W. B. Wilcoxa zhromaždila množstvo vedeckých poznatkov o rodine, ktoré zosumarizovala do tridsiatich téz, týkajúcich sa vzťahov v rodine, ekonomiky, fyzického a psychického zdravia, kriminality a domáceho násilia. Správa sa z veľkej časti zaoberá vplyvmi kohabitácie na dnešné manželstvo, rodinný život a dobro detí. Sumarizuje tiež výskumy o vplyve rozvodov, nevlastných rodín a neúplných rodín na deti, dospelých a širšiu spoločnosť. Cieľom súhrnnej správy je zhrnúť aktuálne výskumy v oblasti rodiny do stručnej a prehľadnej podoby, a prispieť tak k lepšiemu pochopeniu významu manželstva v dnešnej spoločnosti.

Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku, o.z.

Sadová 206, 900 41 Rovinka

www.hfi.sk

ISBN 978-80-971738-1-4

9 788097 173814